

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJA

Dr. VIKTORAS GIDŽIŪNAS, O.F.M.

VIENUOLIJOS LIETUVOJE
XIII-XX AMŽIUJE

Atspaudas

iš

L.K.M. Akademijos *Metraščių* V tomo
261-299 psl.

DR. VIKTORAS GIDŽIŪNAS
ARCHIVAS

ROMA 1970

Milaim Šatkarui

Kazimui Runkui

Brooklyn, NY ~~Prof. Viktoras Gudimovas, D.D.~~

1977 XI. 16

VIENUOLIJOS LIETUVOJE

XIII-XX AMŽIUJE

I Lietuvą vienuoliai atvykdavo dar tada, kai lietuviai buvo pagonys. Lietuvai priėmus krikštą, Kristaus mokslas, nors ir pamažu, vis giliau leido savo šaknis tiek žmonių širdyse, tiek viešame gyvenime. Krikščioniškas Lietuvos veidas vis labiau ryškėjo tiek pačiame krašte tiek krikščioniškame pasaulyje. Šiuo metu atsirado palankesnės sąlygos ir vienuolijų įsikūrimui, ir vienuoliniam gyvenimui, ir palaimingai vienuolių veiklai prasiskleisti. Deja, nelauktos protestantizmo bangos priblokšti vienuoliai vėl kurį laiką merdėjo, ligi įveikę protestantizmą, vispusiškai pradėjo plėstis. Tada Lietuvos valdovai ir didikai statė vienuolynus, darė jiems užrašus, kvietė iš kitų kraštų vienuolius ir sudarė jiems palankias veikimo sąlygas, dėl to greitai sustiprėjo seniau veikusios ir įsikūrė naujos vienuolijos. Jų išsiplėtimą ir sunykimą, jų religinę ir kultūrinę veiklą čia ir bandysime panagrinėti.

I. VIENUOLIJŲ AUGIMAS IR JŲ SUNAIKINIMAS XIII-XIX AMŽIUJE

1. VYRŲ VIENUOLIJOS

Iki XIII amž. vidurio vienuoliai tik laikinai sustodavo lietuvių gyvenamose srityse: pastovesnių sustojimo vietų jie čia neturėjo. Mindaugo krikšto metu ir iki jo mirties (1250-1263) vokiečių ordino kunigai, pranciškonai ir domininkonai jau buvo pastoviau apsigyvenę Lietuvos karaliaus dvare, vysk. Kristi-

jono ir vysk. Vito rezidencijose ir Lukovo misijų stotyje — jotvingių krašte. Kaip iš šaltinių užuomenų galima spręsti, Lietuvoje XIII amž. veikė 3 vienuolių: vokiečių, pranciškonų ir ir dominikonų ordinų vienuoliai. Tuo metu jų ten galėjo būti daugiau 10¹.

XIV amž. Vytenio, Gedimino, Algirdo, Jogailos ir Vytauto laikais Lietuvoje jau buvo įsikūrę pranciškonai Naugarduke (1312). Vytenio pastatyta bažnyčia Vokiečių ordinui sudeginus, Gediminas vėl ją atstatė². Jie dar turėjo tris bažnyčias Vilniuje: šv. Marijos, Smiltynėje (1322), Gedimino statytą³, šv. Mikalojaus, vokiečių kapuose (1321 ?)⁴ ir šv. Onos, pilies rajone (prieš

¹ Šv. Pranciškaus draugas Jonas iš Plano Carpini 1245 m. su trim savo palydovais perėjo lietuvių gyvenamas sritis, žr. V. GIDŽIŪNAS, *De Fratibus Minoribus in Lituania*, Roma 1950, 13 psl. Kiek vėliau pranciškonas ir dominikonas Livonijos ordino žygio metu degino pagonių šventyklas, žr. *Livländische Reimchronik mit Anmerkungen Namenverzeichniss und Glossar* hrsg. von LEO MEYER, Hildesheim 1963, 97 psl., 4235-4239 eilutės. Mindaugo globėjais paskiriami vienuoliai: Kuršo vysk. Henrikas pranciškonas ir Ozelio vysk. Henrikas dominikonas, žr. V. GIDŽIŪNAS, *De Frat. Min. in Lituania*, 15 psl. Kuršo vysk. Henrikas su pranciškonais Henriku, Adolfu, Tomu ir Andriumi veikė Žemaičiuose, Ceklio teritorijoje. V. GIDŽIŪNAS, *De missionibus Fratrum Minorum* (saec. XIII et XIV) atspaudas iš *Archivum Franciscanum Historicum*, XLII (Quaracchi 1950) 20 psl.; *Ceklis*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, III t., 445 psl. Mindaugo krikštyti atvyko Livonijos ordino magistras su savo kunigais, žr. J. STAKAUSKAS, *Lietuva ir Vakarų Europa XIII amž.*, Kaunas 1934, 68 psl. ir sek. — Vysk. Kristijonas Vokiečių ordino kunigas, žr. *Liv-Est-und Kurländisches Urkundenbuch* herausgegeben von F. G. BUNGE, Neudruckausgabe Abteilung 1, Band 1, Aalen 1967, 337 skil., 264 n. — Mindaugo dvare veikė pranciškonai ir dominikonai, žr. J. STAKAUSKAS, *Lietuva ir Vakarų Europa*, 71 ir 337 psl. — Lietuvoje jie veikia ir XIII amž gale, žr. V. GIDŽIŪNAS, *De Frat. Min. in Lituania*, 16 ir sek. psl. — Pietų Lietuvos vysk. Vitas buvo dominikonas, žr. J. STAKAUSKAS, *Lietuva ir Vakarų Europa*, 116 psl. — Jotvingių krašte, Lukovo misijose, dirbo pranciškonai, žr. V. GIDŽIŪNAS, *De missionibus Fratrum Minorum in Lituania*, 12 ir sek. psl.

² V. GIDŽIŪNAS, *De Fratibus Minoribus in Lituania*, 21 ir 26-30 psl. ir I priedas, 81 psl.; IV priedas, 84 psl.

³ Ten pat.

⁴ Ten pat, 42 psl.

1390) ⁵. Buvo dar įsikūrę Ašmenoje (prieš 1398) ir Lydoje (1397). Lydoje jie buvo Jogailos ir Vytauto įsakymu vysk. Andriaus įkurdinti, bet po 1403 m. gaisro neatsikūrė ⁶.

Domininkonus Vilniuje (1323) buvo įkurdinęs Gediminas, bet jie dar jam gyvam esant išnyko ⁷.

Šv. *Augustino atgailos kanauninkus* Bistryčioje (1390.V.23) įkurdino Jogaila ir uždėjo pareigą aptarnauti Medininkų parapiją ⁸.

Taip iš karto buvo duota pradžia dviem vienuolynam.

Prie šių dar reikia pridėti *Vokiečių ordino brolius*, kurie gyveno Lietuvos teritorijoje, Nemuno krantuose pastatytose pilyse ⁹.

Taip XIV amž. Lietuvoje veikė 4 vienuolijos ir turėjo 9 vienuolynus, nors nevisi jų išsilaikė, neskaitant jau *Vokiečių ordino pilių* nepastovaus egzistavimo. Tada *pranciškoniai* turėjo 6 vienuolynus, *domininkoniai* — 1 ir šv. *Augustino atgailos kanauninkai* — 2. Vienuolių tuo metu galėjo būti arti 100.

XV amž. Lietuvoje įsikūrė 4 naujos vienuolijos: benediktinai, augustinijonai, pranciškoniai observantai, Lenkijoje ir Lietuvoje bernardinai vadinami, ir bazilijonai. Prisiminus, kad Vokiečių ordinas po Žalgirio mūšio (1410) buvo iš Lietuvos išstumtas, o domininkoniai jau 1325 m. išnyko, tenka konstatuoti, kad XV amž. lotynų apeigų vienuolių buvo 5, o rytų apeigų — 1, nes šio amžiaus gale įsikūrė bazilijonai.

Pranciškoniai, laisviau laikydamiesi regulos, gavę konven-

⁵ A. TAUTAUČIUS, 1955-1957 m. *kasinėjimai Vilniaus žemutinės pilies teritorijoje*, žr. *Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai*, serija A, 1, 1958, 97 ir sek. psl.; *Codex diplomaticus ecclesiae cathedralis necnon dioeceseos Vilmensis*, I t., I sąs., išleido J. FIJALEK et W. SEMKOWICZ, Krokua 1948, 59 psl., 33 nr.; P. REKLAITIS, *Pranciškonų bažnyčia Vilniaus pilyje*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXIII, 426 psl. ir *Die gotische St. Annenkirche in Vilnius*, žr. *Commentationes Balticae*, II, (1954), 1-42 psl.

⁶ V. GIDŽIŪNAS, *De Fratibus Minoribus in Lituania*, 43-46 psl.

⁷ Ten pat, IV priedas, 84 ir sek. psl.

⁸ *Codex dipl. Vilmensis*, 18 ir 19 n., 32 psl.

⁹ V. GIDŽIŪNAS, *Krikščionybės įvedimas Lietuvoje*, žr. *Lux Christi*, 1965, 2 (53) nr., 40 psl.

tualų vardą¹⁰, išnykus Naugarduko ir Lydos vienuolynams i XV amž. įžengė su 4 vienuolynais, geriau sakyti bažnyčiomis, nes Vilniuje prie šv. Onos ir šv. Mikalojaus bažnyčių, atrodo, pastovios rezidencijos neturėjo. Be šių XV amž. buvo įkurti Kauno (1400) ir Drohičino (1409) vienuolynai. Jų įkūrėju laikomas Vytautas. Trečias konventualų vienuolynas Pinske (1432-1440) buvo įkurtas Vytauto brolio Zigmanto¹¹.

Šv. *Augustino atgailos kanauninkai* naujų vienuolynų neįsigijo. Jie tik geriau įsitvirtino Bistryčioje ir Medininkuose.

Vytautas Senuose Trakuose (1405) įkurdino *benediktinus*, tuo duodamas pradžia Trakų abatijai¹².

Didžiojoje Lietuvos kunigaikštijoje XV amž. pradžioje įsikūrė ir *augustinijonai*. Lietuvos Brastoje (1410 ?) juos įkurdino Vytautas¹³, o Gardine (1492) Aleksandras Jogailaitis¹⁴.

Antroje XV amž. pusėje įsikūrė ir *bernardinai*. Tuomet jų bažnyčios su vienuolynais buvo pastatytos Vilniuje (1468), Kaune (1468-1471), Tikocine (1469), Gardine (1494) padaryti tik užrašai, ir Polocke (1498)¹⁵.

Kiek vėliau po bernardinų įsikūrė ir rytų apeigų *bazilijonai* Žirovicuose (1497) ir Suprasly (1498), tik jie tada nebuvo unitai¹⁶.

Bendras 6 vienuolijų vienuolynų skaičius buvo 18: konventualai turėjo 7, šv. Augustino atgailos kanauninkai — 2, augustinijonai — 2, benediktinai — 1, bernardinai — 4, nes Gardino

¹⁰ Nuo XV amž. vidurio Lietuvoje veikė dvi Mažesniųjų Brolių ordino šakos: laisvesnieji — konventualai ir griežtesnieji — observantai, Lenkijoje ir Lietuvoje bernardinais vadinami. Trumpumo dėlei juos vadinsime tik konventualais ir bernardinais.

¹¹ *Codex dipl. Vilnensis*, 27 n., 42 psl.

¹² Ten pat, 40 n., 68 psl. ; 42 n., 69 psl.

¹³ M. BALIŃSKI, *Starożytna Polska*, IV t., Varšuva 1886, 586 psl.

¹⁴ J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, Vilnius 1912, 96 ir 258 psl. ; *Augustinai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, I t., 414 psl. ; *Gi Podręczna Encyklopedya Kościelna*, I-II t., Varšuva 1904, 427 psl. rašo, kad vienuolyną įkūrė karalius Aleksandras.

¹⁵ J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 253 psl. ; A. ŠAPOKA, *Gardinas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, VI tom., 537 ir sek. psl. V. GIDŽIŪNAS, *De Fratibus Minoribus in Lituania*, 59 ir sek. psl.

¹⁶ J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 269 psl.

vienuolyno dar nebuvo pasistatę, ir bazilijonai — 2. Vienuolių apytikriai galėjo būti 150.

XVI amž. įsikūrė 3 naujos vienuolijos: sugrižo domininkonai, įsikūrė senosios observancijos karmelitai ir jėzuitai.

Šiame protestantizmo išgalėjimo laikotarpyje *konventualai* įkūrė Alšėnų (1596) vienuolyną¹⁷;

Šv. Augustino atgailos kanaunninkai įsikūrė Tverėčiuje¹⁸;

Bernardinai — Būdoje (1504) ir Nesvyžiuje (1596)¹⁹;

Bazilijonai — Vilniuje (1514 ? nuo 1591 unitai²⁰;

Domininkonai — Vilniuje (1501) ir Aukštadvary (1529)²¹;

Senosios observancijos karmelitai — Vilniuje prie šv. Jurgio bažnyčios (apie 1509)²².

Jėzuitų kolegijos, rezidencijos ir misijos XVI amž. buvo įkurtos Vilniuje — kolegija (1569) ir akademija (1579), Braunsberge — kolegija ir kun. seminarija (1565), Pultuske — kolegija (1566), Polocke — kolegija (1580), Rygoje — kolegija (1582), Nesvyžiuje — kolegija (1584), Dorpate — kolegija (1584) ir Oršoje — misija (1590)²³.

Taip šalia turėtų 18 vienuolynų XVI amž. įsikūrė dar 18 naujų vienuolynų ar vienuolinių įstaigų, dėl to jų skaičius amžiaus gale buvo 36. Paskiroms vienuolijoms jis šitaip pasidalija: konventualai turėjo 8, šv. Augustino atgailos kanauninkai — 3, augus-

¹⁷ K. KANTAK, *Franciszkanie Polscy*, II t., Krokva 1938, 152 psl.

¹⁸ J. VAIŠNORA, *Atgailos kanauninkai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, X t., 427 psl.

¹⁹ S. BARĄCZ, *Pamiętnik zakonu WW. OO. Bernardynów w Polsce*, Lvovas 1874, 68, 329 ir 440 psl.

²⁰ *Documenta Pontificum Romanorum Historiam Urainae Illustrantia*, II, t. collegit A. G. WELYKYJ, Roma 1954, 62 psl., 36 išnaša; J. GRINIUS, *Vilniaus meno paminklai*, Kaunas 1940, 106 psl.

²¹ S. BARĄCZ, *Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego Polsce*, II t., 388 ir 395 psl.

²² WOŁYŃIAK, *Z przeszłości karmelitów na Litwa i Rusi*, I t., Krokva 1918, 446 psl.

²³ Pagal P. Rabikausko, S. J. suteiktas žinias, remiantis *Archivum Romanum Societatis Iesu*, Lithuania 6 f. 11r-12v.; S. ROSTOWSKI, *Lituanicarum Societatis Jesu historiarum libri decem*, Paryžius-Briuselis 1877, passim; J. ŁUKASZEWICZ, *Historja szkół w Koronie i Wielkiem Księstwie Litewskiem*, IV t., Poznanė 1851, 1-47, 49-55, 61-62, 119-121, 123-124, 130-132 psl.

tinijonai — 2, benediktinai — 1, bernardinai — 6, bazilijonai — 3, domininkonai — 2, senosios observancijos karmelitai — 1, jėzuitų vienuolynai ir jų kolegijos kartu — 10. Bendras vienuolių skaičius galėjo būti virš 500, nes vienų jėzuitų XVII amž. pradžioje — 1609 m. buvo 284²⁴.

XVII amž. Lietuvoje įsikūrė 11 naujų vienuolijų: reformuoti — basieji karmelitai, baltramiečiai, bonifratrai, reguliarūs Laterano kanauninkai, cistersai, kamalduliai, kartūzai, misijonieriai, pijorai, paulinai ir trinitoriai, dėl to vienuolijų skaičius nuo 9 pakilo iki 20.

Šiame amžiuje *konventualai* įsigijo Sienos (1609-1633)²⁵, Narviliškės (1617)²⁶, Pastovių (1617)²⁷, Dysnos (1630)²⁸, Kaltanėnų (1633)²⁹, Lukomlės (1634)³⁰, Gardino (1636)³¹, Bezdziezo (1637)³², Lapienicos (1635)³³, Valkininko (1636)³⁴, Udzialės

²⁴ Archivum Romanum Societatis Jesu, Lithuania 6, f. 12v.

²⁵ MARCUS CORONA, *Speculum provinciae Russiae et M. D. Litvaniae ord. S. Francisci, Frat. Min. Conventualium*, Vilnius 1637, conventus Senensis; V. GIDŽIŪNAS, *Korona Markus*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XII t. 458 psl., K. KANTAK, *Franciszkanie Polscy*, II t., 152 psl.

²⁶ J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 257 psl.; V. KULBOKAS, *Narviliškis*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XX t., 18 psl.; MARCUS CORONA, *Speculum provinciae*, Conventus Norviliensis.

²⁷ J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 257 psl.; K. KANTAK, *Franciszkanie Polscy*, II t., 152 psl.; MARCUS CORONA, *Speculum provinciae*, Conventus Postaviensis.

²⁸ Ten pat, Conventus Dzisnensis; K. KANTAK *Franciszkanie Polscy*, II t. 153 psl.; M. BALIŃSKI, *Starożytna Polska*, IV t., 488 psl.; Z. IVINSKIS, *Dysna*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, V t., 73 psl.

²⁹ K. KANTAK, *Franciszkanie Polscy*, II t. 153 psl.; MARCUS CORONA, *Speculum provinciae*, Conventus Coltinianensis; V. KULBOKAS, *Kaltanėnai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, X t., 351 psl.

³⁰ K. KANTAK, ten pat, 153 ir sek. psl.; MARCUS CORONA, ten pat, Conventus Lukomlensis.

³¹ K. KANTAK, ten pat, 153 psl.; MARCUS CORONA, ten pat, Locus Grodnae.

³² K. KANTAK, ten pat, 153 psl.; MARCUS CORONA, ten pat, Bezdziej.

³³ MARCUS CORONA, ten pat, Locus Lopiensis; WOŁYŃIAK, *Z przeszłości powiatu Wołkowyskiego*, Krokua 1905, 77 psl.

³⁴ M. BALIŃSKI, *Starożytna Polska*, IV t., 270 psl.; J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 257 psl.; V. KULBOKAS, *Valkininkas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXXIII t., 39 psl.; MARCUS CORONA, ten pat., Locus apud oppidum dictum Wolkinniki.

(1642)³⁵, Polocko (1648)³⁶, Prozorokų (1677)³⁷, Minsko (1676)³⁸, Oršos (1680)³⁹, Gelvonių (1685)⁴⁰ ir Hubino (1695)⁴¹ vienuolynus.

Šv. Augustino atgailos kanauninkai įsikūrė Skiemonyse (1677)⁴², Videniškiuose (1618)⁴³, Panemunyje (1620)⁴⁴, Mykoliškėse (1622)⁴⁵, Vilniuje, užupy (1644)⁴⁶, Paberžėje (1650)⁴⁷, Jūžintuose (1695)⁴⁸.

Benediktinai XVII amž. taip pat atidarė 2 naujus vienuolynus — Horadiščių prepozitūrą (1659) ir Nesvyžiaus namus (1672)⁴⁹.

Augustinijonai įsikūrė Seredžiuje (1620)⁵⁰, Vilniuje (1671)⁵¹, Vidžiuose (1675)⁵².

Bernardinai buvo įkurdinti Kretingoje (1602)⁵³, Brastoje

³⁵ J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 258 psl.

³⁶ K. KANTAK, ten pat, 153 psl.

³⁷ Ten pat, 172 psl.; V. KULBOKAS, *Prozorokai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXIV t., 132 psl.

³⁸ M. BALIŃSKI, *Starożytna Polska*, IV t., 672 psl.

³⁹ K. KANTAK, ten pat, 172 psl.

⁴⁰ Ten pat, 172 psl.; *Gelvoniai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, VII t., 117 psl.

⁴¹ K. KANTAK, ten pat, 386 psl.

⁴² P. JATULIS, *Skiemonyš*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXVIII t., 42 psl.

⁴³ J. VAIŠNORA, *Atgailos kanauninkai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, X t., 427 psl.; R. KRASAUSKAS, *Videniškiei*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXXIII t., 509 psl.

⁴⁴ J. VAIŠNORA, *Atgailos kanauninkai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, X t., 427 psl.

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Ten pat.

⁴⁷ Ten pat.

⁴⁸ Ten pat ir 188 psl.

⁴⁹ *Benediktinai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 388 psl.; *Podręczna Encyklopedya Kościelna*, I-II t., 215 psl.

⁵⁰ *Augustinai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, I t., 414 psl.; M. WOŁONCZEWSKI, *Żemajtiu Wiskupiste*, I t., Vilnius 1848, 131 psl.

⁵¹ *Podręczna Encyklopedya Kościelna*, I-II t., 427 psl.

⁵² V. KULBOKAS, *Vidžiai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXXIII t., 529 psl.

⁵³ V. GIDŽIŪNAS, *Bernardinai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 427 psl., *Kretinga*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIII t., 69 psl.; D. BARĄCZ, *Pamiętnik zakonu WW. OO. Bernardynów*, 69 ir 336 psl.

(1605)⁵⁴, Smolenske (1611)⁵⁵, Tytuvėnuose (1615)⁵⁶, Trakuose (1615)⁵⁷, Dambravoje (1624)⁵⁸, Minske (1626)⁵⁹, Telšiuose (1628)⁶⁰, Smalėnuose, prie Smolensko (1627)⁶¹, Slonime (1630)⁶², Vijoje (1631)⁶³, Oršoje (1636)⁶⁴, Pastoviuose (1640)⁶⁵, Drujoje-Sapiežinėje (1642)⁶⁶, Stovalavičiuose (1642)⁶⁷, Slucke (1661)⁶⁸, Hlucke (1665)⁶⁹, Krasnabore, Gardino aps. (1664)⁷⁰, Vitebske (1675)⁷¹, Mozyriuje (1676)⁷², Valožyne (1681)⁷³, Mogiliave (1683)⁷⁴, Slovatinške (1685)⁷⁵, Troškūnuose (1696)⁷⁶ ir Dotnuvoje (1699)⁷⁷.

Bazilijonai išikūrė Gardine (XVII amž.)⁷⁸, Berezviečiuje

⁵⁴ S. BARĄCZ, ten pat, 69 ir 356 psl.

⁵⁵ Ten pat, 70 ir 347 psl.

⁵⁶ Ten pat, 70 ir 330 psl.

⁵⁷ Ten pat, 70 ir 349 psl.

⁵⁸ Ten pat, 70 ir 330 psl.

⁵⁹ Ten pat, 70 ir 337 psl.

⁶⁰ Ten pat, 70 ir 347 psl.

⁶¹ Ten pat, 58 psl.; K. KANTAK, *Bernardyni Polscy*, II tom., Lvo-vas 1933, 6 ir 11 psl.

⁶² S. BARĄCZ, ten pat, 71 ir 346 psl.

⁶³ Ten pat, 333 psl.

⁶⁴ Ten pat, 343 psl.

⁶⁵ Ten pat, 344 psl.; S. SUŽIEDĖLIS ir S. LAZDINIS, *Pastovis*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXII t., 115 psl.

⁶⁶ K. KANTAK, *Bernardyni Polscy*, II tom., 132 psl.

⁶⁷ K. KANTAK, ten pat; S. BARĄCZ, *Pamiętnik zakonu WW. OO. Bernardynów*, 71 ir 352 psl.

⁶⁸ K. KANTAK, ten pat, 161 psl.; S. BARĄCZ, ten pat, 347 psl.

⁶⁹ K. KANTAK, ten pat; S. BARĄCZ, ten pat, 332 psl.

⁷⁰ K. KANTAK, ten pat, 158 psl.

⁷¹ K. KANTAK, ten pat, 161 psl.; S. BARĄCZ, ten pat, 351 psl.

⁷² K. KANTAK, ten pat, 162 psl.; S. BARĄCZ, ten pat, 340 psl.

⁷³ K. KANTAK, ten pat, 162 psl.; S. BARĄCZ, ten pat, 351 psl.

⁷⁴ K. KANTAK, ten pat, 162 psl., S. BARĄCZ, ten pat. 340 psl.

⁷⁵ S. BARĄCZ ten pat, 72 ir 356 psl.

⁷⁶ K. KANTAK, ten pat, 162 psl.; S. BARĄCZ, ten pat, 347 psl.

⁷⁷ K. KANTAK, ten pat, 162 psl.; S. BARĄCZ, ten pat, 330 psl.

⁷⁸ *Bazilijonai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 300 ir sek. psl.; J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 269 psl.; *Podręczna Encyklopedya Kościelna*, III-IV t., 170 psl.

(1646)⁷⁹, Barūnuose (1691)⁸⁰, Brastoje (1626)⁸¹, Bytene (1664)⁸², Čerlone (XVII amž.)⁸³, Lušnėnuose (XVII amž.)⁸⁴, Komske, Kobrynės aps. (1687)⁸⁵, Balstogėje (1617)⁸⁶.

Domininkonai įsigijo naujus vienuolynus Seinuose (1602)⁸⁷, Merkinėje (1611)⁸⁸, Astrave (1618)⁸⁹, Derečine (1618)⁹⁰, Ostrovne, prie Dauguvos (1621)⁹¹, Naugarduke (1654)⁹², Gardine (1632), Kaune (1641)⁹³, Žemaičių Kalvarijoje (1642)⁹⁴, Lukiškiuose (1642)⁹⁵, Raseiniuose (1642)⁹⁶, Vitebske (1642), Oršoje

⁷⁹ *Berezviečius*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 410 psl.; J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 269 psl.; *Podręczna Encyklopedya Kościelna*, III-IV t., 170 psl.

⁸⁰ *Barūnai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 236 psl.; M. BALIŃSKI, *Starożytna Polska*, IV t., 195 psl.; J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 269 psl.; *Podręczna Encyklopedya Kościelna*, III-IV t., 170 psl.

⁸¹ J. KURCZEWSKI, ten pat, 269 psl.; *Podręczna Encyklopedya Kościelna*, III-IV t., 170 psl.

⁸² *Byten*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 37 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 269 psl.; *Podręczna Encyklopedya Kościelna*, III-IV t., 170 psl.

⁸³ J. KURCZEWSKI, ten pat.; *Podręczna Encyklopedya Kościelna*, ten pat.

⁸⁴ Ten pat.

⁸⁵ *Podręczna Encyklopedya Kościelna*, III-IV t., 170 psl.

⁸⁶ Ten pat.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 269 psl.

⁸⁷ S. BARĄCZ, *Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego*, II t., 371 psl.; J. TOTORAİTIS, *Sūdūvos Suvalkijos istorija*, Kaunas 1938, 250 psl.; W. KŁĄPOWSKI, *Konwent Dominikanów w Sejnach*, žr. *Ateneum Wileńskie*, 1938, 2 ir 3 nr., 84-88 ir 118-121 psl.

⁸⁸ S. BARĄCZ, ten pat, 352 psl.; S. SUŽIEDĖLIS, *Merkinė*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XVIII t., 250 psl.

⁸⁹ S. BARĄCZ, ten pat, 359 psl.; J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 206 psl.

⁹⁰ S. BARĄCZ, ten pat, 342 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 254 psl.

⁹¹ S. BARĄCZ, ten pat, 359 psl.; A. WIŁUK KOJAŁOWICZ, *Miscellanea rerum ad statum ecclesiasticum in Magno Lituaniae Ducatu*, Vilnius 1650, 110 psl.

⁹² S. BARĄCZ, ten pat, 354 ir 521 psl.; M. BALIŃSKI, *Starożytna Polska*, IV t., 503 psl.; R. KRASAUSKAS, *Naugardukas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XX t., 53 psl.

⁹³ S. BARĄCZ, ten pat, 343 psl.

⁹⁴ S. BARĄCZ, ten pat, 350 psl.

⁹⁵ S. BARĄCZ, ten pat, 352 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 254 psl.

⁹⁶ S. BARĄCZ, ten pat, 368 psl.; V. TRUMPA, *Raseiniai*, žr., *Lietuvių Enciklopedija*, XXIV t., 504 psl.; M. WOŁONCZEWSKIS, *Žemaitiu Wiskupiste*, II t., 115 ir sek. psl.

(1649)⁹⁷, Koroščy (1654)⁹⁸, Vasiliškėse (1658)⁹⁹, Rožanestoke (1661)¹⁰⁰, Klimavičiuose (1665)¹⁰¹, Jelnoje (1667)¹⁰², Ašmenoje (1667)¹⁰³, Nesvyžiuje (1672)¹⁰⁴, Virbaly (1673)¹⁰⁵, Palėvenėj (1674)¹⁰⁶, Trakuose (1678)¹⁰⁷, Slonime (1680)¹⁰⁸, Kniažicoj (1681)¹⁰⁹, Donilovičiuose (1683)¹¹⁰, Krasnibore (1684)¹¹¹, Pieskose (1685)¹¹², Valovkoje (1685)¹¹³, Pošnioje (1685)¹¹⁴, Liškia-voje (1694)¹¹⁵, Hošceve (1692)¹¹⁶, Drujoje-Sapiežinėje (1697)¹¹⁷, Šumske (1697)¹¹⁸.

Senosios observancijos karmelitai buvo įkurdinti Mstislave (1614)¹¹⁹, Bialinicoj (1624)¹²⁰, Vilniuje (1624)¹²¹, Kniažice (1632)¹²²,

⁹⁷ S. BARĄCZ, ten pat, 394 psl.

⁹⁸ Ten pat, 358 psl.; V. KULBOKAS ir Z. IVINSKIS, *Orša, žr. Lietuvių Enciklopedija*, XXI t., 209 psl.

⁹⁹ S. BARĄCZ, ten pat, 341 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 254 psl.

¹⁰⁰ S. BARĄCZ, ten pat, 181 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 256 psl.

¹⁰¹ S. BARĄCZ, ten pat, 349 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 255 psl.

¹⁰² S. BARĄCZ, ten pat, 347 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 255 psl.

¹⁰³ S. BARĄCZ, ten pat, 360 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat.

¹⁰⁴ S. BARĄCZ, ten pat, 353 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat.

¹⁰⁵ S. BARĄCZ, ten pat, 384 ir sek. psl. : J. TOTORAİTIS, *Sūduvos Suvalkijos istorija*, 605 ir sek. psl.

¹⁰⁶ S. BARĄCZ, ten pat, 362 psl.

¹⁰⁷ S. BARĄCZ, ten pat, 377 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 256 psl.

¹⁰⁸ S. BARĄCZ, ten pat, 373 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 256 psl.

¹⁰⁹ S. BARĄCZ, ten pat, 350 psl.

¹¹⁰ S. BARĄCZ, ten pat, 343 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 254 psl.

¹¹¹ S. BARĄCZ, ten pat, 351 psl.

¹¹² S. BARĄCZ, ten pat, 362 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 255 psl.

¹¹³ S. BARĄCZ, ten pat, 398 psl.

¹¹⁴ S. BARĄCZ, ten pat, 362 psl.

¹¹⁵ Ten pat, 351 psl.; J. TOTORAİTIS, *Sūduvos Suvalkijos istorija*, 373 psl. ir sek.; J. REITELAİTIS, *Liškiaivos monografija*, žr. *Mūsų Senovė*, Kaunas 1922, 489-504 psl.

¹¹⁶ S. BARĄCZ, ten pat, 346 psl.

¹¹⁷ S. BARĄCZ, ten pat, 343 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 254 psl.

¹¹⁸ S. BARĄCZ, ten pat, 374 psl.

¹¹⁹ WOZYŃIAK, *Zprzeszłości karmelitów*, I t., 344 psl.

¹²⁰ Ten pat, 23 psl.; Podręczna Encyklopedya Kościelna, XIX-XX t., 341 psl.

¹²¹ Ten pat, 460 psl.

¹²² Ten pat, 183 psl.

Nesvyžiuje (1633)¹²³, Mogiliave (1633)¹²⁴, Linkuvoje (1636)¹²⁵, Pumpėnuose (1541)¹²⁶, Ostroge (1645)¹²⁷, Čiausy (1651)¹²⁸, Horodišče (1663)¹²⁹, Dorokostoj (1664)¹³⁰, Iščnoj (1671)¹³¹, Lydoje (1672)¹³², Nelojeviče (1681)¹³³, Oršoje (1682)¹³⁴, Monasteriuke, prie Ostrogo (1688)¹³⁵, Kisulinėj (1691)¹³⁶, Krupčicoj (1696)¹³⁷ ir Žaludke (1689)¹³⁸.

Naujos *jėzuitų* rezidencijos, kolegijos ir misijos XVII amž. įsikūrė sekančiose vietose: profesų namai *Varšuvoje* (prieš 1599)¹³⁹, Vilniuje novicijatas (prieš 1604)¹⁴⁰ ir profesų namai (1604)¹⁴¹, Kražių kolegija (1608-1616)¹⁴², Lomžoj kolegija (1613)¹⁴³, Oršoje,

¹²³ Ten pat, 364 psl.

¹²⁴ Ten pat, 317 psl.

¹²⁵ Ten pat, 259 psl.; M. WOŁONCZEWSKIS, *Žemajtiu Wiskupiste*, II tom., 118 psl. ir sek.

¹²⁶ WOŁYNIĄK, *Z przeszłości karmelitów*, I t. 381 psl.

¹²⁷ Ten pat, 377 psl.

¹²⁸ Ten pat, 83 psl.

¹²⁹ Ten pat, 132 psl.

¹³⁰ Ten pat, 106 psl.

¹³¹ Ten pat, 157 psl.

¹³² Ten pat, 140 psl.; J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 261 psl.

¹³³ Ten pat, 362 psl.

¹³⁴ Ten pat, 376 psl.

¹³⁵ Ten pat, 333 psl.

¹³⁶ Ten pat, 172 psl.

¹³⁷ Ten pat, 219 psl.

¹³⁸ Ten pat, 509 psl.

¹³⁹ P. RABIKAUSKO, S. J., suteiktomis žiniomis, remiantis Archivum Romanum Soc. Jesu, *Catalogus brevis anno 1609*, Lith. 6 fol.11r-12v.; S. ROSTOWSKI, *Lituanicarum Soc. Jesu*, 408 ir 415 psl.; J. ŁUKASZEWICZ, *Historia Szkół*, IV, 177-185 psl.

¹⁴⁰ Archivum Romanum Soc. Jesu, *Catalogus brevis anno 1638*, Lith. 6, 310r-317r.; S. ROSTOWSKI, ten pat, 416 psl.

¹⁴¹ P. RABIKAUSKAS, S. J., *Vilniaus jėzuitai: profesų namai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXXIV t., 149 psl.

¹⁴² Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat; S. ROSTOWSKI, ten pat, 217, 246, 270, 408 psl.; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 98-102 psl.; M. BALIŃSKI, *Starożytna Polska*, IV t., 434 ir sek. psl.; A. LIUIMA S. J., *Kražių kolegija*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIII t., 34-38 psl.

¹⁴³ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat; ROSTOWSKI, ten pat, 226, 236, 238, 246, 270, 279 408, psl.; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 109 ir sek. psl.

anksčiau buvusioje misijoje, 1622 įkurta kolegija¹⁴⁴, Smolenske kolegija (1618)¹⁴⁵, Plocke kolegija (1611)¹⁴⁶, Pinske kolegija (1632)¹⁴⁷, Lucke kolegija (1609-1614)¹⁴⁸, Virbalyje rezidencija (1619)¹⁴⁹, Rešliuje rezidencija (1631)¹⁵⁰, Gardine rezidencija (1621)¹⁵¹, Naugarduke rezidencija (1624)¹⁵², Bobruiske rezidencija (1626)¹⁵³, Daugpilyje (1641)¹⁵⁴, Varniuose rezidencija (1625)¹⁵⁵, Kaune kolegija (1642)¹⁵⁶, Drohičine rezidencija (1654)¹⁵⁷, Skaist-

¹⁴⁴ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat ; S. ROSTOWSKI, ten pat, 408 psl. ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 123 psl. ; M. BALIŃSKI, *Starożytna Polska*, IV t., 575 psl.

¹⁴⁵ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat ; S. ROSTOWSKI, ten pat, 235, 247, 270, 408 psl. ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 152 psl.

¹⁴⁶ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat ; S. ROSTOWSKI, ten pat, 225, 227 psl., append., 408, 414 psl. ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 130-132 psl.

¹⁴⁷ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat ; S. ROSTOWSKI, ten pat, 306, 322, 408 psl. ; M. BALIŃSKI, ten pat, 645 psl ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 127-129 psl.

¹⁴⁸ S. ROSTOWSKI, ten pat, 227, 289 psl. ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 110-112 psl.

¹⁴⁹ A. LIUIMA, S. J., *Kražių kolegija* (šios kolegijos naujos fundacijos), žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIII t., 37 psl.

¹⁵⁰ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat ; S. ROSTOWSKI, ten pat, 293, 336, 408 psl ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 144 psl.

¹⁵¹ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat ; S. ROSTOWSKI, ten pat, 117-119 ir 270, 408 psl. ; M. BALIŃSKI, ten pat, 206 psl. ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 68-70 psl.

¹⁵² Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat ; S. ROSTOWSKI, 113, 248, 359, 408, 413 psl. ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 121-123 psl. ; R. KRASAUSKAS, *Naugardukas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XX t., 53 psl.

¹⁵³ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat ; S. ROSTOWSKI, ten pat, 285, 408 ir 410 psl. ; M. BALIŃSKI, ten pat, 692 psl. ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 49 psl.

¹⁵⁴ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat ; S. ROSTOWSKI, ten pat, 111, 331, 408 psl. ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 64 psl.

¹⁵⁵ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat ; S. ROSTOWSKI, ten pat, A. LIUIMA, S. J., *Kražiai* (šios kolegijos naujos fundacijos), žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIII t., 37-38 psl. 408 psl. ; M. WOŁONCZEWSKIS, *Žemaitis Wiskupiste*, II t., 86 psl.,

¹⁵⁶ Archivum Romanum Soc. Jesu, *Catalogus brevis anno 1705*, Lith. 57, f. 134r-148v. ; S. ROSTOWSKI, ten pat ; 408 ir 410 psl. ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 87 ir sek. psl. ; L. LERKIS, *Kaip jėzuitai kūrėsi Kaune ?*, žr. *Židinys*, 1934, 8-9 nr., 184-192 psl. ; M. BALIŃSKI, ten pat, 336 psl.

¹⁵⁷ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat ; S. ROSTOWSKI, ten pat, 373, 393 psl. ; append. 408 psl. ; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 62-64 psl.

kalnėje (Schönberg) misija (1658)¹⁵⁸, Alukštoje rezidencija (1690)¹⁵⁹, Minske rezidencija (1683)¹⁶⁰, Mintaujoje rezidencija (1623)¹⁶¹, Mogiliave (1678)¹⁶², Pašiaušėje kolegija (1654)¹⁶³, Slucke rezidencija (1696)¹⁶⁴, Vitebske kolegija (1640)¹⁶⁵, Žadiškėse (1612)¹⁶⁶, Lindoje (1631)¹⁶⁷, Šeduvoje misija (1675)¹⁶⁸, Mstislave (1690 rezidencija, o nuo 1772 kolegija)¹⁶⁹, Merkinėj rezidencija (1676)¹⁷⁰, Tilžėje misija (1699)¹⁷¹.

Basujų karmelitų vienuolynai buvo įkurti: Vilniuje šv. Teresės

¹⁵⁸ *Skaistkalnė*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXVII t., 527 psl.; A. LIUIMA, S. J., *Pašiaušės kolegija* (jos naujos fundacijos), žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXII t., 131 psl.; J. ŁUKASZEWICZ, *Historia Szkół*, IV t., 148 psl.

¹⁵⁹ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 76 psl.; Z. IVINSKIS, *Ilūkstė*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, VIII t., 421 psl.

¹⁶⁰ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 116 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 672 psl.

¹⁶¹ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat; S. ROSTOWSKI, ten pat, 277 psl.; A. LIUIMA, S. J., *Pašiaušės kolegija* (jos priklausė Mintaujos misija), žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXII t., 131 psl.

¹⁶² Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat; M. BALIŃSKI, ten pat, 662 psl.; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 118 psl.

¹⁶³ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat; J. ŁUKOSZEWICZ, ten pat, 133 psl.; P. RABIKAUSKAS, *18-jo amžiaus Lietuvos bruožai, iš Pašiaušės kolegijos metraščių*, žr. *Tautos Praeitis*, I t., 3 knyga, 1961, 345-391 psl. ir A. LIUIMA, *Pašiaušės kolegija*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXII t., 130-131 psl.

¹⁶⁴ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat; P. RABIKAUSKAS, *Slucko jėzuitų kolegija*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXVIII t., 154 psl.; M. BALIŃSKI ten pat, 545 psl.; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 151 psl.

¹⁶⁵ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat; S. ROSTOWSKI, ten pat, 321, 408 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 571 psl.; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, II t., 128 psl.; IV t., 186 ir sek. psl.

¹⁶⁶ Archivum Romanum Soc. Jesu, *Catalogus brevis* anno 1757, Lith 59, f. 42r; M. BALIŃSKI, ten pat, 201 psl.; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 194 psl.

¹⁶⁷ S. ROSTOWSKI, ten pat, 293, 294-301, 412 psl.

¹⁶⁸ A. LIUIMA, S. J., *Pašiaušės kolegija* (jos fundacijos), žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXII t., 131 psl.

¹⁶⁹ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat; M. BALIŃSKI, ten pat, 658 psl.; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 112 psl.

¹⁷⁰ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat; J. ŁUKASZEWICZ, ten pat, 112 ir sek. psl.

¹⁷¹ A. LIUIMA, S. J., *Kražių kolegija* (šios kolegijos naujos fundacijos), žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIII, t., 38 psl.

prie Aušros Vartų (1626)¹⁷² ir prie Vilijos (1690)¹⁷³, Gluboکه (1630)¹⁷⁴, Naumiesty (1644)¹⁷⁵, Gardine (1668)¹⁷⁶ ir Minske (1698)¹⁷⁷.

Bonifratrai savo vienuolynus įkūrė Vilniuje (1635)¹⁷⁸, Lucke (1639)¹⁷⁹, Naugarduke (1649)¹⁸⁰ ir Rakove (1658)¹⁸¹.

Baltramiečiai, kitaip dar vadinami *komunistais*, įsikūrė Pinske (1695)¹⁸², ir Balstogėje (1695)¹⁸³.

Reguliarūs Laterano kanauninkai įsikūrė Bychove (1619)¹⁸⁴, Ozaranuose (XVII?)¹⁸⁵, Krzemencoje (1617)¹⁸⁶, Vilniuje, Antakalny (1638-1668)¹⁸⁷, Vidžiuose (XVII?)¹⁸⁸, Slonime (1650)¹⁸⁹.

¹⁷² M. BALIŃSKI, *Starożytna Polska*, IV t., 146 ir 156 psl. ; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XIX-XX t., 348 psl.

¹⁷³ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, ten pat, 348 psl.

¹⁷⁴ Ten pat ; M. BALIŃSKI, ten pat, 489 psl.

¹⁷⁵ R. KRASAUSKAS, *Naumiestis*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIII t., 286 psl. ; J. TOTORAITIS, *Sūduvos Suvalkijos istorija*, 633 psl. sako, kad Naumiesticio vienuolynas priklausęs basiesiems karmelitams, o WOŁYŃIAK, *Z przeszłości Karmelitów*, II t., 43 psl. priešingai tvirtina, kad jis priklausęs senosios observancijos karmelitams.

¹⁷⁶ M. BALIŃSKI, ten pat, 306 psl. ; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XIX-XX t., 349 psl.

¹⁷⁷ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, ten pat, 349 psl.

¹⁷⁸ S. ROSIAK, *Bonifratrzy w Wilnie (1635-1843-1924)*, Wilnius 1928.

¹⁷⁹ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, V-VI t., 61 psl.

¹⁸⁰ R. KRASAUSKAS, *Naugardukas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XX t., 53 psl. ; M. BALIŃSKI, ten pat, 503 psl.

¹⁸¹ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, ten pat, 61 psl.

¹⁸² M. BALIŃSKI, ten pat, 546 psl. ; R. KRASAUSKAS, *Pinskas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXIII t., 21 psl.

¹⁸³ J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 261 psl.

¹⁸⁴ V. GIDŽIŪNAS, *Laterano kanauninkai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIV t., 202 psl. ; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XIX-XX t., 275 psl.

¹⁸⁵ V. GIDŽIŪNAS, ten pat ; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, ten pat, 378 psl.

¹⁸⁶ V. GIDŽIŪNAS, ten pat ; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, ten pat, 277 psl. ; WOŁYŃIAK, *Z przeszłości Powiatu Wołkowyskiego*, 72 psl. ; WIUK KOJAŁOWICZ, *Miscellanea*, 10 psl.

¹⁸⁷ V. GIDŽIŪNAS, ten pat ; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, ten pat, 280 psl. ; M. BALIŃSKI, ten pat, 151 psl. ; J. VAIŠNORA, *Marijos garbinimas Lietuvoje*, Roma 1958, 316 psl.

¹⁸⁸ V. GIDŽIŪNAS, ten pat ; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, ten pat, 280 psl.

¹⁸⁹ Ten pat ; J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 259 psl. ; BALIŃSKI, ten pat, 551 psl.

Cistersų vienuolynas buvo įkurtas Vištyty, Trakų vaivadijoje (1670)¹⁹⁰.

Kamalduliai įsikūrė Pažaisly (1662)¹⁹¹ ir Vygriuose (1667)¹⁹².

Kartūzai įsikūrė prie Gardino Kartuzų Berėzoje (1648)¹⁹³.

Misijonieriai, kituose kraštuose vincentiečiais, pauliečiais ir lazaristais vadinami, buvo įkurdinti Vilniuje (1685)¹⁹⁴.

Pijorai įsikūrė Dambravicoj (1684) ir Lubiešave (1689)¹⁹⁵.

Paulinai arba šv. Pauliaus eremitai įsikūrė Lešne (1683)¹⁹⁶.

Dar esą jie buvę Vygriuose (1667) prieš kamaldulių įsikūrimą¹⁹⁷.

Trinitoriai taip pat įsikūrė Lietuvoje XVII amž. Pirmasis jų vienuolynas buvo įkurtas Vilniuje, Antakalny (1694)¹⁹⁸.

XVII amž. gale vienuolynų skaičius nuo 36 pakilo iki 201, nes buvo įkurta 165 nauji vienuolynai. Anksčiau veikusios vienuolijos atidarė 138 vienuolynus, o naujai įsikūrusios — 27. Amžiaus gale konventualai turėjo 25 vienuolynus, šv. Augustino atgailos kanauninkai — 10, benediktinai — 4, augustinijonai — 5, bernardinai — 31, bazilijonai — 12, dominikonai — 26, senosios observancijos karmelitai — 21, jėzuitai — 40, basieji karmelitai — 6, bonifratrai — 4, baltramiečiai — 2, reguliarūs Laterano kanauninkai — 6, cistersai — 1, kamalduliai — 2, kartū-

¹⁹⁰ J. KURCZEWSKI, ten pat, 254 psl.; *Cistersai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, IV t., 43 psl.

¹⁹¹ V. GIDŽIŪNAS, *Kamalduliai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, X t., 371 psl.; H. KAIRIŪKŠTYTĖ-JACYNIENĖ, *Pažaislio vienuolynas ir jo meninės vertybės*, žr. *Židinys*, 1930.

¹⁹² J. TOTORAITIS, *Sūduvos Suvalkijos istorija*, 181-584 psl.

¹⁹³ V. GIDŽIŪNAS, *Kartūzai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XI t., 108 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 261 psl.; M. BALIŪSKI, ten pat, 632 psl.

¹⁹⁴ V. GIDŽIŪNAS, *Misijonieriai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIX t., 34 psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XXVII-XXVIII t., 97 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 262 psl.

¹⁹⁵ V. GIDŽIŪNAS, *Pijorai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXII t., 480 psl. *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XXXI-XXXII t., 154-157 psl.

¹⁹⁶ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XXIX-XXX t., 402 psl.

¹⁹⁷ R. KRASAUSKAS, *Vygiai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXXIV t., 56 psl.

¹⁹⁸ V. GIDŽIŪNAS ir P. RĖKLAITIS, *Trinitoriai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXXI t., 485 psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XXXIX-XL t., 285 psl.

zai — 1, misijonieriai — 1, pijorai — 2, paulinai — 1, trinitoriai — 1¹⁹⁹. Viso vienuolių galėjo būti 3000.

XVIII amž. dar įsikūrė 3 naujos vienuolijos: rokitai²⁰⁰, marijonai²⁰¹ ir pranciškonai reformatai²⁰². Šio amžiaus vienuolynų prieauglis yra toks:

Konventualai įkūrė Svislosčiaus (1705)²⁰³, Šeibakpolės (1737)²⁰⁴, Drohičino (1747)²⁰⁵, Žiogėnų (1762)²⁰⁶, Serafinovo (1762)²⁰⁷, Soholinės (1773)²⁰⁸, Švenco (1773)²⁰⁹ ir Stoviškių (1773)²¹⁰ vienuolynus.

Šv. Augustino atgailos kanauninkai įkūrė savo vienuolynus Kurkliuose (1700), Salake (1718), Papilėj (1764), Kvetkuose (1770), Vilniuje (1779 gavo jėzuitų šv. Kazimiero bažnyčią), Suvainišky (1779) ir Mioruose (1782)²¹¹.

Benediktinai įsigijo Minsko (1700) ir Pašaltuonio (1756) vienuolynus²¹².

Bernardinai įsikūrė šiose vietose: Bienicoje (1700)²¹³, Mikuline (1720)²¹⁴, Pinske (1717)²¹⁵, Mstislave (1727)²¹⁶, Berezinoje,

¹⁹⁹ V. GIDŽIŪNAS, ten pat.

²⁰⁰ J. VAIŠNORA, *Rokitai, žr. Šv. Pranciškaus Varpelis*, 1965 m. 8 nr., 245-247 psl.; 9 nr., 264-268 psl.

²⁰¹ J. TOTORAİTIS, *Marijampolės kunigų marijonų vienuolynas*, 1924, 6 psl.

²⁰² V. GIDŽIŪNAS, *Reformatai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXV t., 61 psl.

²⁰³ V. GIDŽIŪNAS, *Koventualai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XII t., 407 psl.; K. KANTAK, *Franciszkanie Polscy*, II t., 386 psl.

²⁰⁴ Ten pat.

²⁰⁵ Ten pat.

²⁰⁶ Ten pat, 439 ir 386 psl.

²⁰⁷ Ten pat, 439 ir 484 psl.; V. GIDŽIŪNAS, *Konventualai*, ten pat, 407 psl.

²⁰⁸ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XI-XII t., 330 psl.

²⁰⁹ Ten pat; V. GIDŽIŪNAS, ten pat, 407 psl.

²¹⁰ Ten pat.

²¹¹ J. VAIŠNORA, *Atgailos kanauninkai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, X t., 427 psl.

²¹² *Benediktinai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 388 psl.

²¹³ S. BARĄCZ, *Pamiętnik zakonu WW. OO. Bernardynów*, 328 psl.

²¹⁴ Ten pat, 337 psl.

²¹⁵ Ten pat, 343 psl.

²¹⁶ Ten pat, 340 psl.

(1737)²¹⁷, Sielišce (1739)²¹⁸, Jurevičiuose (1773)²¹⁹. Atrodo, kad XVIII amž. gale buvo įkurtos dar šios rezidencijos ar misijos: Bialinicos, Labišinės ir Michalovo²²⁰.

Bazilijonai buvo įkurdinti Tarakanuose, Liškiavoje, Volkovisko denate, Lavryšove, Novosielske,²²¹ Sutkavoje²²², Antopoly (1718), Pastovyje (1744), Kasučiuose (1744), Oršoje (1758), Rožanoje, Slonimo apskr. (1771)²²³.

Domininkonai įsikūrė Agluonoje (1700)²²⁴, Verkiuose (1701)²²⁵, Kolopienicoj (1705)²²⁶, Usače (1716)²²⁷, Zabeloj (1716)²²⁸, Kaniuose (1735)²²⁹, Skapišky (1752)²³⁰, ir Rušonoj (1766)²³¹.

Senosios observancijos karmelitai buvo įkurdinti Kalesniuose (1703)²³², Minske (1704)²³³, Kėdainiuose (1705)²³⁴, Mazyke (1714)²³⁵, Lucke (1739)²³⁶, Kolainiuose (1740)²³⁹, Labūne (1745)²³⁸ Raseiniuose (1745)²³⁹, Ikroščiuje (1748)²⁴⁰, Brastoje (1754)²⁴¹,

²¹⁷ Ten pat, 329 psl.

²¹⁸ Ten pat, 346 psl.

²¹⁹ Ten pat, 333 psl.

²²⁰ Ten pat, 352 psl.

²²¹ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, III-IV t., 170 psl.; J. KURCZEWSKI, Biskupstwo Wileńskie, 269 psl.

²²² *Sutkava*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXIX t., 235 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 269 psl.

²²³ V. KULBOKAS, Rožana, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXVI t., 31 psl.; Z. IVINSKIS, Orša, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXI t., 209 psl.

²²⁴ S. BARĄCZ, *Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego*, II t., 340 psl.

²²⁵ Ten pat, 382 psl.

²²⁶ Ten pat, 340 psl.

²²⁷ Ten pat, 380 psl.

²²⁸ Ten pat, 385 psl.

²²⁹ Ten pat, 396 psl.

²³⁰ Ten pat, 373 psl.

²³¹ Ten pat, 396 psl.

²³² WOŁYŃIAK. *Z przeszłości Karmelitów*, I t., 189 psl.; J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 260 psl.

²³³ WOŁYŃIAK, ten pat, 308 psl.

²³⁴ Ten pat, 160 ir sek. psl.

²³⁵ Ten pat, 305 psl.

²³⁶ Ten pat, 282 psl.

²³⁷ Ten pat, 44 psl.

²³⁸ Ten pat, 276 psl.

²³⁹ Ten pat, 399 psl.

²⁴⁰ Ten pat, 156 psl.

²⁴¹ Ten pat, 41 psl.

Užventy (1748 bandė kurtis)²⁴², Čerekove (1790)²⁴³, Kražiuose (1797)²⁴⁴, Radomlėj (1717)²⁴⁵, Skapišky (1747)²⁴⁶, Slabadoj, prie Ašmenos (1769)²⁴⁷, Staikuose (1759)²⁴⁸, Stankuose (1704)²⁴⁹, Stobychove (1761)²⁵⁰, Tabariškiuose, prie Merkinės (1770)²⁵¹, Toporišče (1785)²⁵², Ušomiere (1767)²⁵³, ir Zašvire (1703)²⁵⁴.

Jėzuitai nedaug šiame amžiuje išigijo naujų kolegijų, rezidencijų ar misijų. Tebuvo įkurta tik Slonimo rezidencija (1717)²⁵⁵, Vilniaus trečiųjų metų bandymo namai (1730)²⁵⁶, ir Vilniuje kilmingųjų kolegija (1751)²⁵⁷.

Basieji karmelitai įsikūrė Antalieptėj (1734)²⁵⁸, Pinske (1734)²⁵⁹, Sename Medile (1754)²⁶⁰, Pasaminėje (1760)²⁶¹, Gudagojyje (1764)²⁶².

Bonifratrai įsikūrė Minske (1700)²⁶³, Gardine (1728)²⁶⁴ ir Jampolėje (1785)²⁶⁵.

²⁴² Archivum Vaticanum, Congregatio S. Concilii, *Relatio episcopi Samogitiensis Joannis Lopaczinski anno 1967*.

²⁴³ WOŁYNIAK, ten pat, 97 psl.

²⁴⁴ Ten pat, 203 psl.

²⁴⁵ Ten pat, 388 psl.

²⁴⁶ Ten pat, 401 psl.

²⁴⁷ Ten pat, 402 psl.

²⁴⁸ Ten pat, 407 psl.

²⁴⁹ Ten pat, 410 psl.

²⁵⁰ Ten pat, 425 psl.

²⁵¹ Ten pat, 430 psl.

²⁵² Ten pat, 434 psl.

²⁵³ Ten pat, 440 psl.

²⁵⁴ Ten pat, 494 psl.

²⁵⁵ Archivum Romanum Soc. Jesu, *Catalogus brevis anno 1957*, Lith. 59, f. 59a; J. ŁUKASZEWICZ, *Historia Szkół*, IV t., 151 psl.

²⁵⁶ Archivum Romanum Soc. Jesu, ten pat.

²⁵⁷ Ten pat.

²⁵⁸ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XIX-XX t., 350 psl.

²⁵⁹ Ten pat.

²⁶⁰ Ten pat; J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 260 psl.

²⁶¹ Ten pat.

²⁶² Ten pat.

²⁶³ M. BALIŃSKI, *Starożytna Polska*, IV t., 672 ir sek. psl.

²⁶⁴ J. KURCZEWSKI, ten pat, 254 psl.

²⁶⁵ Ten pat; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, V-VI t., 61 psl.

Regularūs Laterano kanauninkai įsikūrė Žiroviciuose (1730) ²⁶⁶.

Cistersai buvo įkurdinti Olizarovy Staw, Brastos vaivadijoje (1710) ²⁶⁷, Kimborovkoj prie Mozyriaus (1710) ²⁶⁸ ir Valis Gratiae, 20 km. nuo Vištyčio (1721) ²⁶⁹.

Vygrių *kamalduliai* įkūrė savo misiją Suvalkuose (1710) ²⁷⁰ ir Žydomloj Gardino dekanate ²⁷¹.

Misijonieriai įsikūrė Tikocine (1751) ²⁷², Siementičiuje (1719) ²⁷³, Varniuose (1744) ²⁷⁴, Kraslave (1755), Alukštoje (1787) ²⁷⁵, buvusioje jėzuitų rezidencijoje, Liškiavoje (1751), Volkavisko dekanate ²⁷⁶, Oršoje (1752) ir Ošviejoje ²⁷⁷.

Paulinai įsikūrė Vladove, Brastos vaivadijoje (1717) ²⁷⁸ ir Vilniuje (1727-1759) ²⁷⁹.

Pijorai taip pat savo vienuolynų ir mokyklų tinklą išplėtė šiame amžiuje. Jie įsikūrė Medereče (1702), Ščiutine (1718), Vilniuje (1722), Panevėžy (1728), Geronainiuose (1730), Varenave (1737), Želvoje (1739), Lužkuose (1745), Ukmergėje (1742), Raseiniuose (1743), Vitebske (1751), Dubrovnoj (1785), Lydoje (1756) ir Drohičine (1774) ²⁸⁰.

²⁶⁶ V. GIDŽIŪNAS, *Laterano kanauninkai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIV t., 202 psl.

²⁶⁷ V. GIDŽIŪNAS, *Cistersai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, IV t., 43 psl.; M. BALIŪSKI, ten pat, 633 psl.

²⁶⁸ V. GIDŽIŪNAS, ten pat, M. BALIŪSKI, ten pat, 690 psl.

²⁶⁹ V. GIDŽIŪNAS, ten pat.

²⁷⁰ M. BALIŪSKI, ten pat, 321 psl.; J. TOTORAITIS, *Sūduvos Suvalkijos istorija*, 584 psl.

²⁷¹ *Catalogus ecclesiarum et cleri archidiaecesis Vilnensis pro anno 1939*, 65 psl.

²⁷² V. GIDŽIŪNAS; *Misijonieriai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIX t., 34 psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XXVII-XXVIII t., 99 psl.

²⁷³ Ten pat; J. KURCZEWSKI, ten pat, 262 psl.

²⁷⁴ M. WOŁONCZEWSKI, *Żemajtiu Wiskupiste*, II t., 24 psl.

²⁷⁵ *Podręczna Encyklopedia Kościelna* XXVII-XXVIII t., 99 psl.; WOŁYŃIAK, *Z przeszłości powiatu Wołkowyskiego*, 95-101 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 262 psl.

²⁷⁶ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, ten pat, 99 ir sek. psl.

²⁷⁷ Ten pat.

²⁷⁸ M. BALIŪSKI, ten pat, 617 psl.

²⁷⁹ Ten pat, 160 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 262 psl.

²⁸⁰ V. GIDŽIŪNAS, *Pijorai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXII t., 480-482 psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XXI-XXII t., 153-170 psl.;

Trinitoriai įsikūrė Tarnapoly (1700), Oršoje (1714), Brastoje (1728), Vitebske (1758), Krivičiuose (1770) ir Babinavičiuose (1782) ²⁸¹.

Rokitai savo vienuolynus ir ligonines atidarė Vilniuje (1705), Varniuose (1743), Kaune (1751), Minske (1752) ir Kęstaičiuose (1783) ²⁸².

Reformuotieji pranciškonai įsikūrė Baškiuose, Balstogės dekanate (1720) ²⁸³.

Marijonai įsikūrė Rašine (1744), Marijampolėje (1750), Jona voje (1775), Igliaukoj (1783) ir Volpoje (1787) ²⁸⁴.

XVIII amž. bėgyje vienuolynų skaičius nuo 201 pakilo iki 329, nes buvo įkurta 128 nauji vienuolynai. Anksčiau veikusios vienuolijos atidarė 117 vienuolynų, naujai įsikūrusios — 11. Taip amžiaus gale konventualai turėjo 33 vienuolynus, šv. Augustino atgailos kanauninkai — 17, benediktinai — 6, augustinijonai — 5, bernardinai — 41, bazilijonai — 22, domininkonai — 34, senosios observancijos karmelitai — 45, jėzuitai — 43, *basieji karmelitai* — 11, bonifratrai — 7, baltramiečiai — 2, reguliarūs Laterano kanauninkai — 7, cistersai — 4, kamalduliai — 4, kartūzai — 1, misijonieriai — 9, pijorai — 16, paulinai — 3, trinitoriai — 7, rokitai — 5, pranciškonai reformatai — 1 ir marijonai — 5. Viso vienuolių galėjo būti 3.500-4.000, nes vienu jėzuitų, prieš Lietuvos provincijos padalinimą į Lietuvos ir Mozūrijos provincijas, 1757 m. buvo 1114 ²⁸⁵.

Nežiūrint to, kad šiame amžiuje buvo pasiektas aukščiausias vienuolių, vienuolynų ir vienuolių skaičius, jame jau pasireiškė

J. ŁUKASZEWICZ, *Historia Szkół*, IV t., *Szkoły pijarskie*, turinys; J. KURCZEWSKI, ten pat, 262 ir sek. psl.

²⁸¹ V. GIDŽIŪNAS, *Trinitoriai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXXI t., 485 psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XXXIX-XL t., 281-286 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 264 psl.

²⁸² J. VAIŠNORA, *Rokitai*, žr. *Šv. Pranciškaus Varpelis*, 1965, 9 nr., 264-268 psl.; 10 nr., 246-249 psl.

²⁸³ J. KURCZEWSKI, ten pat, 263 psl.

²⁸⁴ J. VAIŠNORA, *Marijonai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XVI t., 359 psl.; J. TOTORAİTIS, *Marijampolės kunigų marijonų vienuolynas*, 5-7 psl.

²⁸⁵ Archivum Romanum Soc. Jesu, *Catalogus brevis anno 1757*, Lith. 59, f. 42r.

ir oficialus jų naikinimas. Klemensas XIV, burbonų spaudžiamas, 1773 m. panaikino jėzuitus, vieną iš reikšmingiausių ir skaitlingiausių Lietuvos vienuolių. Jėzuitai toliau paliko veikti Rusijos užgrobtose Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos žemėse, nes Kotryna II neleido skelbti popiežiaus bulės²⁸⁶. Taip Lietuva XVIII amž. gale neteko jėzuitų su visais jos teritorijoje buvusiais vienuolynais ir 643 vienuoliais²⁸⁷. Netekus jėzuitų, vienuolynai sumažėjo iki 284, o vienuoliai iki 3.000.

XIX amž. ne tik neįsikūrė naujų vienuolių, bet ir buvusios, Lietuvai patekus rusų vergijon, palaiptiui buvo panaikintos. Tiesa, liguistų senelių vienuolių išmirimui dar buvo palikta: konventualams — Gardino, bernardinams — Kretingos ir marijonams — Marijampolės vienuolynai. Dar tenka priminti, kad po jėzuitų panaikinimo dalis jų mokyklų buvo perleista kitų vienuolių vienuoliams, kurie tęsė jėzuitų darbą. Prasidėjus priespaudai ėmė trūkti katalikų kunigų, dėl to Mogiliavo arkivyskupas išsiriūpino sau jurisdikciją ir ant vienuolių. Tokiu būdu po plačią Rusiją išsklaidyti vienuoliai suorganizavo daug misijų rezidencijų vėliau virtusių parapijomis. Jas čia ir suminėsime.

Tada *augustinijonai*, užleidę Vilniuje savo vienuolyną didžiajai seminarijai, 1808 m. buvo perkelti į Kauną, kur gavo šv. Petro ir šv. Pauliaus bažnyčią, dabartinę katedrą²⁸⁸.

Bernardinai tuomet pasiūsti į šias misijas: Chotiną (1828), Irkutską (1820), Lačiovną (1828), Maskvą (1827), Šumiačą (1826), Taščiovą, Kazanę, Arkangelską, Petrozavadzką, Nerčinską, Bomborakus, Odesą, Eichvaldą, Heldelbergą ir kitas Mogiliavo arki-vyskupijos vietas²⁸⁹.

²⁸⁶ S. ZALĘSKI, *I Gesuiti della Russia Bianca, opera volta dal polacco in francese dal A. Vievier e dal francese in italiano*, Prato 1888.

²⁸⁷ Archivum Romanum Soc. Jesu, Lith. 59a, f. 103r.

²⁸⁸ V. PRZYŁGOWSKI, *Żywoty biskupów Wileńskich*, I t., 34 psl. ir sek.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 474 psl.; J. VAIŠNORA, *Marijos garbinimas Lietuvoje*, 335 psl.

²⁸⁹ S. BARĄCZ, *Pamiętnik zakonu WW. OO. Bernardynów w Polsce*, 352 psl.; *Elenchus Patrum ac Fratrum nec non Monialium ordinis Minorum S. P. N. Francisci pro anno 1860 conscriptus*, 76-79 psl.

Tuo pačiu tikslu *domininkonai* buvo įkurdinti Petrapily (1815)²⁹⁰, Revely (1812), Wyborge (1818), Rygoje (1820), Kryčeve (1824) ir kitur²⁹¹.

Senosios observancijos karmelitai — Šemetuose (1804) ir Vilniuje (1821), prie šv. Stepono bažnyčios²⁹².

Pijorai — Polocke (1822) ir Petrapily (1825)²⁹³.

Pranciškonai reformatai dar normaliai išikūrė Smalėnuose, prie Seinų (1839)²⁹⁴. Tokiam sąmyšiui vykstant jau nėra įmanoma sudaryti nė apytikrę vienuolynų ir vienuolių statistiką.

Administraciniu atžvilgiu nevisi vienuoliai buvo vienodai susitvarkę. Senieji ordina: benediktinai, cistersai, kamalduliai, kartūzai ir paulinai kiekvienas vienuolynas, nepriklausomai nuo kitų, savarankiškai tvarkėsi. Kitų vienuolijų vienuoliai, apibrėžtoje teritorijoje veikiantieji, sudarė provincijas. Didžioji Lietuvos kunigaikštija anuomet buvo plati ir su nepastoviomis sienomis, dėl to daugelis vienuolynų, keičiantis sienoms, palikdavo Lietuvos provincijų valdžioje. Daug žemių prie Lenkijos prijungė Zigmantas Augustas, dar daugiau Liublino unija, o kitas, laikui bėgant, užgrobdavo rusai, bet ten išikūrę vienuolynai priklausydavo Lietuvos provincijų provincijolams, dėl to $\frac{2}{3}$ vienuolynų XVII-XIX amž. buvo dabartinės Lenkijos ir Rusijos teritorijoje. Buvo ir tokių vienuolijų, kurios savo provincijų Lietuvoje nesukūrė, dėl to jų vienuolynai priklausė Lenkijos provincijoms. Nepriklausomas Lietuvos provincijas buvo sukūrusios šios vienuolijos: pranciškonai konventualai (nuo 1686)²⁹⁵, šv. Augustino atgailos kanauninkai (XVII amž.)²⁹⁶, pranciškonai bernardinai

²⁹⁰ S. BARĄCZ, *Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego w Polsce*, II t., 361 psl.

²⁹¹ Ten pat, 386-399 psl.

²⁹² WOŁYNIĄK, *Z przeszłości karmelitów*, I t., 226 ir 491 psl.

²⁹³ V. GIDŽIŪNAS, *Pijorai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXII t., 482 psl.

²⁹⁴ V. GIDŽIŪNAS, *Reformatai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXV t., 62 psl.; S. SUŽIEDĖLIS, *Smalėnai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXVIII t., 161 ir sek. psl.

²⁹⁵ V. GIDŽIŪNAS, *Konventualai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XII t., 407 psl.

²⁹⁶ J. VAIŠNORA, *Atgailos kanauninkai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, X t., 407 psl.

(1729)²⁹⁷, bazilijonai (1617)²⁹⁸, domininkonai (1647)²⁹⁹, senosios observancijos karmelitai (1756)³⁰⁰, jėzuitai (1608)³⁰¹, basieji karmelitai (1737)³⁰², bonifratrai (1795)³⁰³ ir pijorai (1736)³⁰⁴.

2. MOTERŲ VIENUOLIJOS

Be vyrų vienuolijų XV-XIX amž. Lietuvoje veikė ir moterų vienuolijos. Dar XV amž. pradžioje (1415.II.13) Ona Vytautienė iš antipopežiaus Jono XXIII buvo gavusi leidimą Lietuvoje įkurdinti seseris vienuoles, turbūt benediktines, bet dėl nežinomų priežasčių jos tuomet nebuvo įkurdintos. Pirmosios seserys vienuolės, įsikūrusios to amžiaus gale, buvo pranciškonės *bernardinės*. Pirmasis jų vienuolynas buvo įkurtas Vilniuje 1494 m.³⁰⁵ Kadangi praeituose šimtmečiuose seserys vienuolės turėdavo žymiai mažiau vienuolynų už vyrus, bet vienuolių skaičius juose būdavo visuomet didesnis, dėl to reikia manyti, kad seserų skaičius tuoj po įsikūrimo galėjo būti arti 20.

XVI amž. Lietuvoje įsikūrė ir *benediktinės*, dėl to jau pradėjo veikti dvi moterų vienuolijos. Pirmieji jų vienuolynai buvo įkurti Drohičine (1560), prie Visų Šventų bažnyčios, kur gyveno 11 seserų³⁰⁶, ir Nesvyžiuje (1590)³⁰⁷, kur galėjo gyventi 15 vienuolių, dėl to XVI amž. baigiantis galėjo turėti 25 seseris.

²⁹⁷ V. GIDŽIŪNAS, *Bernardinai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 428 psl.

²⁹⁸ *Bazilijonai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 300 ir sek. psl.

²⁹⁹ T. ŽIŪRAITIS, *Domininkonai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, V t., 110 psl.

³⁰⁰ V. GIDŽIŪNAS, *Karmelitai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XI t., 33 psl.

³⁰¹ *Jėzuitai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, IX t., 398 psl.

³⁰² V. GIDŽIŪNAS, *Karmelitai*, ten pat, XI t., 33 psl.

³⁰³ *Bonifratrai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, III t., 127 psl.

³⁰⁴ V. GIDŽIŪNAS, *Pijorai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXII t., 479 psl.

³⁰⁵ *Codex diplomaticus Vilnensis*, 59 n., 91 psl.; THOMAS DIGON, *Chronologia Ordinis Fratrum Minorum de Observantia*, 40 f. (rankraštyje *Archivum provinciae Lituaniae Antiquae* — APLA).

³⁰⁶ J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 264 psl.

³⁰⁷ M. BALIŃSKI, ten pat, 510 ir sek. psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, III-IV t., 216 psl.

Bernardinės jau praėjusio amžiaus gale buvo pradėjusios kurti savo vienuolynus, dabar jos įkūrė antrą Vilniuje (1594) ir Kaune (1595)³⁰⁸, nors, iš tikro, jų fundacijos ir patvirtinimai padaryti jau vėliau (Vilniuje prie šv. Mykolo bažnyčios buvo tik 1617 m., o Kaune 1618). Šiuo metu vienuolynuose jau buvo nemaža seserų: Vilniuje prie šv. Mykolo — 24,³⁰⁹ o Kaune — 20 seserų³¹⁰.

Taip amžiaus gale bernardinės turėjo 3 vienuolynus su 64 vienuolėmis, o benediktinės — 2 su 26 seserim. Viso ano meto Lietuvos teritorijoje buvo 5 vienuolynai su 80-90 vienuolių.

XVII amž. šalia 2 veikusių įsikūrė 6 naujos vienuolijos: *Brigitietės* — Brastoje (1621), prie Apreiškimo bažnyčios, kur gyveno 22 seserys³¹¹, ir Gardine (1643), kur gyveno 30 seserų³¹². Daugiau vienuolynų brigitetės ir vėliau neįkūrė.

Domininkonės — Vilniuje (1621-1678), kur galėjo gyventi 10 seserų. 1748 m. vienuolynui sudegus jis nebuvo atstatytas³¹³. Kitas jų vienuolynas įkurtas Naugarduke (1654-1690), kur galėjo gyventi taip pat 10 seserų³¹⁴. Daugiau domininkonių vienuolynų neįsikūrė nė vėliau.

Basosios karmelitės įkūrė savo vienintelį Lietuvoje turėtą vienuolyną Vilniuje (1638), prie šv. Juozapo Kalasancijaus bažnyčios, kur gyveno 17 seserų³¹⁵.

³⁰⁸ V. GIDŽIŪNAS, *Bernardinės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 428 psl.; M. VALANČIUS, *Pastabos pačiam sau*, Klaipėda 1929, 111 psl.

³⁰⁹ THOMAS DIGON, *Chronologia*, 29-32 f.; J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 265 psl.

³¹⁰ THOMAS DIGON, ten pat, 57-60 f.

³¹¹ J. KURCZEWSKI, ten pat, 265 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 592 psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, V-VI t., 183 psl.

³¹² J. KURCZEWSKI, ten pat, 105 psl.; M. BALIŃSKI, 306 psl.

³¹³ J. KURCZEWSKI, ten pat, 265 psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, IX-X t., 90 psl.

³¹⁴ J. KURCZEWSKI, ten pat, 472 psl.; R. KRASAUSKAS, *Naugardukas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XX t., 53 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 503 psl.

³¹⁵ *Klasztory karmelitanek bosych w Polsce na Litwie i Rusi (Wilno)*, Krokva 1900, 14 ir 131 psl.; J. KURCZEWSKI, *Kościół Zamkowy*, I t., 240 psl. ir *Biskupstwo Wileńskie*, 171 ir 265 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 151 psl.

Kotrynietės Krakėse kūrėsi tarp 1645 ir 1668 m., normaliais laikais čia jų galėjo būti 20³¹⁶. Daugiau vienuolynų ir jos neatidarė.

Vienintelis *vizitiečių* vienuolynas, buvęs Lietuvoje, Vilniuje, buvo įkurtas tarp 1694 ir 1729 m. Ramiais laikais čia galėjo gyventi 15 seserų³¹⁷.

XVII amž. Lietuvoje įsikūrė ir rytų apeigų seserys *bazilijonės*. Anksčiausia buvo įkurtas Vitebsko vienuolynas. Jį įkūrė Algirdo žmona Julijona dar prieš 1345 m. Algirdo laikus gali siekti ir Vilniaus bazilijonių vienuolynas prie Švč. Trejybės. Tai buvo stačiatikių vienuolynai. *Unitės bazilijonės* juose įsikūrė tik po Brastos unijos, greičiausia XVII amž. pradžioje³¹⁸. Tuomet įsikūrė jos ir kitose vietose: Oršoje (1643)³¹⁹, Minske (1645)³²⁰, Pinske, Gardine, Volnoje — Medile,³²¹ Smolenske, Polocke, Naugarduke ir Žyrovicuose³²². Tai ir visi bazilijonių vienuolynai, veikę Didžiojoje Lietuvos kunigaikštijoje.

Anksčiau veikusios moterų vienuolijos taip pat išigijo nemaža naujų vienuolynų. *Bernardinės* įsikūrė Gardine (1618-1619, kur gyveno 20 seserų)³²³, Brastoje (1626), kur buvo 8 seserys³²⁴, Minske (1642), kur galėjo gyventi apie 5 seserys³²⁵ ir Slonime

³¹⁶ J. VAIŠNORA, *Kotrynietės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XII t., 499 psl.

³¹⁷ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XLI-XLII t., 351 psl.; V. GIDŽIŪNAS, *Vizitietės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXXIV t., 430 psl.; J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 266 ir 287 psl.; J. ŁUKASZEWICZ, *Historia Szkół*, I t., 338 ir sek. psl.

³¹⁸ J. KURCZEWSKI, ten pat, 287 ir 474 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 567 psl.; A. W. KOJAŁOWICZ, *Miscellanea*, 103 psl.

³¹⁹ J. KURCZEWSKI, ten pat, 474 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 576 psl.; A. W. KOJAŁOWICZ, ten pat, 110 psl.

³²⁰ J. KURCZEWSKI, ten pat, 473 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 672 psl.

³²¹ R. KRASAUSKAS, *Pinskas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXIII t., 21 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 269 psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, III-IV t., 172 psl.

³²² A. W. KOJAŁOWICZ, *Miscellanea*, 107 ir sek. psl.

³²³ THOMAS DIGON, *Chronologia*, 92-96 f.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 265 psl.; S. BARĄCZ, *Pamiętnik*, 352 psl.

³²⁴ J. KURCZEWSKI, ten pat, 265 psl.; S. BARĄCZ, ten pat, 352 psl.

³²⁵ S. BARĄCZ, ten pat, 353 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 671 psl.

(1645), kur gyvendavo 11 seserų³²⁶. Sekančiuose amžiuose jos daugiau vienuolynų neatidarė.

Benediktinių vienuolynai tuomet buvo įkurti Vilniuje (1616-1622), prie šv. Kotrynos bažnyčios³²⁷, kur gyveno 32 seserys³²⁸, Kaune (1624-1664), prie šv. Mikalojaus bažnyčios, kur gyveno 12 seserų³²⁹, Minske (1633-1683), kur galėjo gyventi apie 10 seserų³³⁰, Oršoje (prieš 1666)³³¹, kur galėjo būti apie 10 seserų, Slonime (1645-1669), kur gyveno 26 seserys³³², Smolenske (XVII amž.), iš kur po kelių metų seserys buvo perkeltos į Oršą³³³ ir Kražiuose (1643), kur pradžioje gyveno tik 7 seserys³³⁴. Sekančiuose amžiuose ir benediktinės naujų vienuolynų neatidarė.

Taip XVII amž. gale bernardinės turėjo 7 vienuolynus su 108 seserim, benediktinės — 8 su 123 seserim, brigitetės — 2 su 52 seserim, dimininkonės — 2 su 20 seserų, karmelitės — 1 su 17 seserų, kotrynietės — 1 su 20 seserų, vizitietės — 1 su 15 seserų, bazilijonės — 11 su apytikriai 135 seserim. Bendrai 8 vienuolijos turėjo 33 vienuolynus su 490-500 vienuolių seserų.

XVIII amž. įsikūrė trys naujos moterų vienuolijos: cistersės, marijavitės ir gailistingosios seserys arba šaritės.

Seserys *cistersės* įsikūrė Kimbaruvkoje, kur galėjo gyventi apie 20 seserų³³⁵.

Marijavičių vienuolija, įkurta kun. S. Turtinavičiaus (1737),

³²⁶ THOMAS DIGON, ten pat, 158 f.; S. BARĄCZ, ten pat, 353 psl.; K. KURCZEWSKI, ten pat, 265 psl.

³²⁷ M. BALIŃSKI, ten pat, 146 ir sek. psl.; J. VAIŠNORA, *Marijos garbinimas Lietuvoje*, 304 ir sek. psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, III-IV t., 216 psl.

³²⁸ J. KURCZEWSKI, ten pat, 264 psl.

³²⁹ J. KURCZEWSKI, *Kościół Zamkowy*, III t., 175 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 336 psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, III-IV t., 217 psl.; M. VALANČIUS, *Pastabos pačiam sau*, 114 psl.

³³⁰ M. BALIŃSKI, ten pat, 671 psl.; A. KOJAŁOWICZ, ten pat, 112 psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, III-IV t., 217 psl.

³³¹ J. KURCZEWSKI, *Kościół Zamkowy*, III, 182 ir 205 psl.; A. KOJAŁOWICZ, ten pat, 110 psl.

³³² J. KURCZEWSKI, *Biskupstwo Wileńskie*, 264 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 551 psl.; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, III-IV t., 217 psl.

³³³ *Benediktinės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 389 psl.

³³⁴ R. KRASAUSKAS, *Kražiai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIII t., 33 psl.

³³⁵ J. KURCZEWSKI, ten pat, 470 psl.

Lietuvoje labai greitai išsiplatino. XVIII amž. ji atidarė savo vienuolynus Vilniuje (1646), prie šv. Stepono bažnyčios, kur gyveno 14 seserų, Slonime (1743), kur gyveno 7 seserys³³⁶, Mozyriuje (1752)³³⁷, Pinske (1756)³³⁸, Vitebske (1749)³³⁹, Kražiuose (1758) tik trumpai tegyveno³⁴⁰, Minske (1771)³⁴¹, Naugarduke (1773)³⁴², Polocke³⁴³, Hluske³⁴⁴, Mogiliave³⁴⁵, Ošviejoje³⁴⁶, Oršoje, Bobruiske³⁴⁷, ir kitur. Gaila, kad šių paskutiniųjų nei įsikūrimas, nei juose gyvenusių vienuolių skaičius nežinomas. Galime tik spėti, kad juose gyveno bent po 5 seseris, nes marijavitės savo narių gausumu nepasižymėjo. Jos net 1820 m. 17 vienuolynų teturėjo 90 seserų³⁴⁸.

Gailistingosios šv. Vincento seserys arba *šaritės* šiame amžiuje įsikūrė Vilniuje (1744), prie senos Savičio ligoninės, kur dirbo 10-16 seserų³⁴⁹, Ščiutine (1742), kur gyveno 6 seserys³⁵⁰, Ošviejoje (1759), kur gyveno 8 seserys³⁵¹, Grodeke (1765), kur gyveno 8 seserys³⁵², Balstogėje (1768), kur gyveno 5 seserys³⁵³, Vilniuje,

³³⁶ J. VAIŠNORA, *Marijos garbinimas Lietuvoje*, 127 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 266 ir 372 psl.

³³⁷ M. BALIŃSKI, ten pat, 689 psl.

³³⁸ Ten pat, 645 psl.; R. KRASAUSKAS, *Pinskas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXIII t., 21 psl.

³³⁹ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XLI-XLII t., 338 psl.

³⁴⁰ J. VAIŠNORA, *Marijavitės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XVII t., 358 ir sek. psl.

³⁴¹ M. BALIŃSKI, ten pat, 674 psl.

³⁴² R. KRASAUSKAS, *Naugardukas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XX t., 53 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 472 psl.

³⁴³ J. VAIŠNORA, *Marijos garbinimas Lietuvoje*, 127 psl.

³⁴⁴ M. BALIŃSKI, ten pat, 693 psl.

³⁴⁵ WOLYŃIAK, *Z przeszłości Karmelitów*, I t., 330 psl.

³⁴⁶ M. BALIŃSKI, ten pat, 576 psl.

³⁴⁷ J. VAIŠNORA, *Marijos garbinimas Lietuvoje*, 127 psl.

³⁴⁸ J. KURCZEWSKI, ten pat, 303, 469, 472 psl.

³⁴⁹ J. VAIŠNORA, *Marijavitės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XVII t., 359 psl.

³⁵⁰ A. SCHLETZ, *Zarys historyczny zgromadzenia Sioster Miłosierdzia Polsce*, žr. *Nasza Przeszłość*, XII t., Krokua 1960, 88 psl.; *Podręczna Encyklopedia, Kościelna*, XXXV-XXXVI t., 272 psl.; J. KURCZEWSKI, ten pat, 266 psl.; M. BALIŃSKI, ten pat, 213.

³⁵¹ A. SCHLETZ, ten pat; M. BALIŃSKI, ten pat, 494 psl.

³⁵² Ten pat; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XXXV-XXXVI t., 272 psl.

³⁵³ Ten pat.

prie Kudikėlio Jėzaus ligoninės (1787), kur dirbo 10 seserų ³⁵⁴, Kraslave (1789), kur gyveno 8 seserys ³⁵⁵.

Domininkonės šiame amžiuje neteko savo vienuolyno Vilniuje, nes po 1748 m. gaisro jis nebuvo atstatytas ³⁵⁶.

Kitos anksčiau veikusios vienuolijos naujų vienuolynų neįkūrė.

XVIII amž. baigiantis seniau veikusių vienuolijų statistika paliko beveik ta pati kaip buvo amžiaus pradžioje. Tik dominikonės neteko 1 vienuolyno, dėl to jų liko 32. Čia pridėsime tik naujai įsikūrusių vienuolijų vienuolynus ir vienuoles, kad sudarytume apytikrę šio amžiaus galo statistiką. Naujai įsikūrusios cistersės, kaip jau matėme, turėjo 1 vienuolyną su 20 seserų, marijavitės — 17 vienuolynų su 90 seserų (tiek jų turėjo 1820 m.) ³⁵⁷, gailėstingosios seserys — 7 su 61 seserim. Taigi įkurti 25 vienuolynai, kuriuose buvo išauklėta 660-700 seserų ³⁵⁸. Šiame amžiuje kaip vyrų taip ir moterų vienuolijos buvo pasiekusios aukščiausią savo žydėjimo laikotarpį.

Nors XIX amž. yra vienuolijų naikinimo periodas, bet jo pradžioje dar nebuvo perdaug varžomas vienuolinis gyvenimas.

Gailėstingosios seserys (šaritės) dar praplėtė savo ligonių slaugymo darbą. Jos įsikūrė naują rezidenciją Vilniuje (1807) prie šv. Juozapo ligoninės, kurioje dirbo 12 seserų, kitos 4 dirbo Kaune, (1824.XI.28) jos gavo šv. Gertrūdės bažnyčią ir šalia jos labdaroje ³⁵⁹ esančią ligoninę, kur dirbo 5 seserys ³⁶⁰. Atrodo, kad šio amžiaus pradžioje jų rezidencijos dar buvo įkurtos Žitomire,

³⁵⁴ Ten pat ; J. KURCZEWSKI, ten pat, 266 psl.

³⁵⁵ M. BALIŃSKI, ten pat, 723 psl.

³⁵⁶ J. KURCZEWSKI, ten pat, 265 psl. ; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, IX-X t., 90 psl.

³⁵⁷ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XXV-XXVI t., 344 psl. ; J. VAIŠNORA, *Marijavitės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XVII t., 359 psl.

³⁵⁸ Kai rašiau *Vienuolijos Lietuvoje Lietuvių Enciklopedijos XV t.*, pažymėjau, kad XVII amž. gale buvo 55 vienuolynai su 1.500 seserų. Dabar nuodugniau statistiką panagrinėjus ir suradus naujų duomenų šis skaičius pakito. Vienuolynų buvo 58, o seserų 660-700.

³⁵⁹ J. KURCZEWSKI, ten pat, 266 psl.

³⁶⁰ M. VALANČIUS, *Pastabos pačiam sau*, 115 ir sek. psl. ; P. JATULIS *Šaritės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXIX t., 350 psl.

kur dirbo 7 vienuolės ir Cechanavičiuose, kur gyveno 6 seserys³⁶¹. Jos 1809 m. buvo įkūrusios savo nepriklausomą Lietuvos provinciją, kurią rusų valdžia 1864 m. panaikino³⁶². Tuo pat metu buvo uždaryti ir kitų vienuolijų vienuolynai.

Taip buvo uždaryti *bernardinų* vienuolynai Brastoje (1831), Gardine (1853), Kaune (1864) ir abu Vilniuje (1864)³⁶³. Iki I pasaulinio karo išliko vienas Slonimo vienuolynas, kur 1906 m. buvo dar gyvos 7 seserys ir buvo leista atidaryti novicijatą³⁶⁴.

Benediktinės susilaukė to paties likimo. Išliko nepanaikintas tik vienas Kauno vienuolynas, kuriame 1904 m. dar gyveno 12 seserų³⁶⁵.

Brigitiečių neuždarytas išliko tik Gardino vienuolynas, kur 1906 m. buvo atidarytas novicijatas ir dar gyveno 4 seserys³⁶⁶.

Dominikonės visai panaikintos.

Karmeličių vienuolynas uždarytas 1865 m.³⁶⁷

Kotrynietes Krakėse išsiliko. Jos jau 1904 m. gavo leidimą atidaryti novicijatą³⁶⁸.

Visi *marijavičių* vienuolynai buvo uždaryti 1842-1864 m. laikotarpy³⁶⁹.

Vienintelį *vizitiečių* vienuolyną Vilniuje rusų valdžia uždarė 1865 m.³⁷⁰

Bazilijonės buvo likviduotos 1839 m.³⁷¹

Taip buvo sunaikinta visa 11 Didžiojoje Lietuvos kunigaikštijoje veikusių ir didžiai nusipelnusių vienuolijų.

³⁶¹ A. SCHLETZ, ten pat, 88 psl.

³⁶² K. KURCZEWSKI, ten pat, 266 psl.

³⁶³ Ten pat, 264 psl.; M. VALANČIUS, ten pat, 112 psl.

³⁶⁴ J. KURCZEWSKI, ten pat, 265 psl.

³⁶⁵ *Benediktinės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 389 psl.

³⁶⁶ J. KURCZEWSKI, ten pat, 265 psl.

³⁶⁷ Ten pat.

³⁶⁸ J. VAIŠNORA, *Kotrynietes*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XII t., 499 psl.

³⁶⁹ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, XXV-XXVI t., 344 psl.;

J. VAIŠNORA, *Marijavitės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XVII t., 359 psl.

³⁷⁰ J. KURCZEWSKI, ten pat, 430 psl.

³⁷¹ *Bazilijonės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 302 psl.

II. VIENUOLIJOS XX AMŽIUJE

1. VIENUOLIJŲ ATGIMIMAS IR NAUJAS SUNAIKINIMAS

XX amž. pradžioje, nors slapta ir nedrąsiai, pradėjo atsigausti kai kurios praeitame amžiuje rusų valdžios panaikintos vienuolijos. Valdžia, naikindama vienuolijas, kad turėtų kur patalpinti senus ir ligotus vienuolius, paliko kelis vienuolynus: pranciškonų konventualų — Gardine, bernardinų — Kretingoje ir marijonų — Marijampolėje. Apvaizdos lėmimu šiuose vienuolynuose vienuoliai neišnyko. Marijampolės ir Kretingos vienuolynai buvo tarsi nukirstų medžių kelmai, iš kurių XX amž. pradžioje pradėjo dygti naujos marijonų ir pranciškonų (daugiau bernardinais nesivadinusių) atžalos. Tai įvyko dar prieš I pasaulinį karą.

Marijonai. Marijampolėje vienam senam marijonui, kun. Senkui, dar gyvam esant, kun. Jurgis Matulevičius-Matulaitis pradėjo rūpintis marijonų likimu. Jo pastangomis 1909 m. buvo atgaivinta ir atnaujinta marijonų vienuolija. Prieš I pasaulinį karą, pradėję organizuotis, marijonai pilnai atsikūrė Lietuvos nepriklausomybės laikais. Tada jie 1921 m. įsikūrė Kaune prie šv. Gertrūdės bažnyčios, 1926 m. Ukmergėje, 1927 Žemaičių Kalvarijoje ir Panevėžy, kur nuo 1939 m. buvo atidarytas novicijatas, 1940 m. Krivonyse, Palomenėje, Varenoje, Vytautuvoje ir 2 vienuolynu Vilniuje. Savo vienuolynus greitai atgavo arba naujus įkūrė Latvijoje, Gudijoje ir Lenkijoje, o Romoje įsteigė savo vienuolijos generalinę kūrįją³⁷². Lietuvos marijonų provincija 1940 m. turėjo jau 12 vienuolynų ir 122 vienuolius³⁷³.

Pranciškonai. Kretingoje jau buvo likęs tik vienas senas, pusiau nebylys pranciškonas dijakonas, su kurio mirtimi turėjo baigtis

³⁷² J. VAIŠNORA, *Marijonai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XVII t., 359-361 psl. ir *Keletas bruožų iš marijonų vienuolijos istorijos*, žr. *Tiesos Kelias*, 1934 m. 5, 7-8, 9, 11 nr. ; 1935 m. 11 nr. ; 1936 m. 4 nr. ; J. TORAITIS, *Marijampolės kunigų marijonų vienuolynas*, Marijampolė 1924, 45-47 psl. ir *Sūduvos Suvalkijos istorija*, 404-462 psl.

³⁷³ *Elenchus Marianorum 1924-1939* ; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno Domini 1940*, 258 psl.

senųjų bernardinų egzistencija Lietuvoje, bet taip neįvyko. Kun. Antanas Bizauskas atėjo gairinti nykstančių pranciškonų. Jis specialiu popiežiaus leidimu 1912 m. buvo priimtas į vienuolyną ir gavo Pranciškaus vardą. Jį tuoj pasekė kiti kunigai ir Kretingos vienuolynas atgijo. Po karo, Nepriklausomoje Lietuvoje, pranciškonai (jau nesivadindami bernardinais) greitai pradėjo augti. Jie tuoj atgavo savo seną vienuolyną Troškūnuose, atidarė 2 vienuolynu Kaune: Žaliajame kalne (1924) ir prie Vytauto bažnyčios (1930), įsikūrė Pajūryje (1935), kur iš Kretingos perkėlė noviciją, įsigijo vasaros rezidenciją Nemunaitė (1933) ir buvo pradėję kurtis Dambroje (1939). Lietuvos pranciškonų provincija 1940 m. turėjo 6 vienuolynus (nes Troškūnus 1937 apleido), 25 kunigus, 34 klierikus, 70 brolių ir 10 naujokų. Viso 139 vienuolius, neskaitant paprastų kandidatų ³⁷⁴.

Jėzuitai. Jau Nepriklausomoje Lietuvoje kun. Benediktas Andriuška, dar būdamas seminarijoje apsisprendė tapti jėzuitu, kad juos atgaivintų. Jis tuo pradėjo rūpintis 1919 m. ir jam tai pavyko, nes 1923 m. — po 150 m. pertraukos — Kaune vėl įsikūrė jėzuitai. Susilaukę stiprios Lietuvos valdžios, popiežiaus ir Lietuvos visuomenės paramos, jėzuitai greitai pradėjo augti: 1929 m. buvo įkurtas vienuolynas Pagryžuvy, kur buvo atidarytas novicijatas, 1930 įsteigta rezidencija Šiauliuose, 1940 m. Vilniuje atgavo savo seną šv. Kazimiero bažnyčią. Lietuvos jėzuitai 1941 m. jau turėjo 17 kunigų, 39 klierikus ir 46 brolius. Viso turėjo 4 vienuolynus ir 102 vienuolius, neskaitant naujokų ir kandidatų ³⁷⁵.

---

³⁷⁴ *Elenchus Ordinis Fratrum Minorum Commissariatatus S. Casimiri in Lituania 1938*; J. VAŠKYS, *Pranciškonai Kretingoje*, Kretinga 1940; *Lietuvos pranciškonai*, So. Bostonas 1948; V. GIDŽIŪNAS, *Bizauskas*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, III t., 59 psl.; *Bernardinai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 427 ir sek. psl.; *Kretinga*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XIII t., 69 psl.; *Pranciškonai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXIII t., 424 psl.; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940*, 254-258 psl. Ten nepilnai atitinka skaičiai.

³⁷⁵ *Lietuvos jėzuitai, praeitis ir dabartis*, Putnam, Conn., 1957, 35-42 psl.; *Jėzuitai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, IX t., 398 ir sek. psl.; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940*, 267 ir sek. psl. Jame vienuolių skaičius skirtingas nuo pačių jėzuitų paduodamo skaičiaus.

Domininkonai. Iš praeityje veikusių vienuolių vėliausia atsikūrė domininkonai. Tik 1932 m. iš JAV dominikonų gaivinti į Lietuvą atvyko tėv. B. J. Pauliukas ir tėv. K. B. Žvirblis. Jiems pavyko atgauti savo seną vienuolyną Raseiniuose. Čia įsikūrus, 1935 m. ordino generolas teisiškai atgaivino Lietuvos dominikonų Angelo Sargo provinciją. Per trumpą savo veikimo laiką domininkonai nespėjo daugiau vienuolynų įsigyti, nei daug vienuolių išsiauklėti. 1940 m. jie turėjo 9 kunigus, 5 klierikus, 7 brolius ir vieną kandidatą. Viso turėjo 1 vienuolyną ir 22 vienuolius ³⁷⁶.

Kapucinus Nepriklausomoje Lietuvoje bandė steigti tėv. Kazimieras Kudirka, bet jam nepavyko. Tada vysk. J. Staugaitis tam tikslui 1928 m. pakvietė Reino-Vestfalijos provincijos kapucinus ir juos įkurdino Plungėje, kur jie 1934 m. atidarė noviciją. 1936 m. buvo įkurtas Petrašiūnų vienuolynas, o 1938 įkurta Šiaulių rezidencija. Lietuvos kapucinų distriktas 1940 m. turėjo 3 vienuolynus ir 25 vienuolius, kurių 7 kunigai, 7 klierikai, 5 broliai ir 6 kandidatai ³⁷⁷.

Saleziečius Lietuvoje įkūrė Italijoje išauklėti lietuviai saleziečiai. Čia jie 1934 m. įsikūrė Vytėnuose, 1938 m. jiems buvo perleista Kaune šv. Trejybės parapija. Netrukus Vilijampolėje jie perėmė Vaikelio Jėzaus berniukų amatų mokyklą ir Saldutiškio parapiją. Taip 1940 m. jie turėjo 4 rezidencijas, 13 kunigų, 3 klierikus, 12 brolių, vieną naujoką ir 1 kandidatą. Viso 30 narių ³⁷⁸.

Taip Nepriklausomoje Lietuvoje veikė 6 vyrų vienuolijos. Iš viso kartu jos turėjo 30 vienuolynų ir 440 vienuolių. Visi šie vienuolynai buvo panaikinti po 1940 m. Rusijos bolševikų invazijos. Šiek tiek vėl buvo pradėję atsigauti vokiečių okupacijos

³⁷⁶ T. ŽIŪRAITIS, *Domininkonai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, V t., 111 psl. ; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940*, 269 ir sek. psl.

³⁷⁷ K. GULBINAS, *Kapuciniai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, X t., 490 psl. ; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi provinciae cleri Lituaniae pro anno 1940*, 270 ir sek. psl.

³⁷⁸ J. ZELIAUSKAS, *Saleziečiai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXVI t., 341 ir sek. psl. ; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940*, 271 ir sek. psl.

metais, bet sugrįžus komunistiniam režimui visa oficiali vienuolijų egzistencija buvo panaikinta.

Nepriklausomoje Lietuvoje atsigavo ar naujai įsikūrė ir moterų vienuolijos. Iš seniau veikusių atgijo ir persitvarkė *benediktinės* ir *kotryrietės*. Naujai įsikūrė *kazimierietės*, *širdietės*, *Nekalto Prasiidėjimo seserys*, *elzbietietės*, *pranciškonės*, *visuomenės seserys* ir ir *šv. Kryžiaus seserys*, kurios neilgai tegyvavo. Viso 1940 m. Lietuvoje veikė 8 moterų vienuolijos, kurios turėjo 76 vienuolynus ar misijas su 685 seserimis.

Pavieniai vienuolijų statistika šitokia: *benediktinės* su motinišku namu Kaune turėjo 8 vienuolynus su 46 seserim ³⁷⁹.

Kotryrietės su motinišku namu Krakėse — 18 misijų su 100 seserų ³⁸⁰.

Kazimierietės su motinišku namu Pažaisly — 12 misijų su 150 seserų (pagal *Elenchus pro anno 1940* 127 seserim) ³⁸¹.

Širdietės su motinišku namu Kaune — 8 misijas su 145 seserim ³⁸².

Nekalto Prasiidėjimo seserys su motinišku namu Marijampolėje — 17 misijų su 172 vienuolėm ³⁸³.

³⁷⁹ *Benediktinės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, II t., 389 psl.; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940*, 273 ir sek. psl.

³⁸⁰ J. VAIŠNORA, *Kotryrietės* žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XII t., 500 psl. kur sakoma, kad jos 1940 m. turėjusios 17 vienuolynų ir 111 seserų; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940*, 275-278 psl.

³⁸¹ V. GIDŽIŪNAS, *Kazimierietės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XI t., 287 ir sek. psl. Žinios duotos pačių seserų; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940*, 278-282 psl. nepilnai atitinka seserų duomenis.

³⁸² V. GIDŽIŪNAS, *Širdietės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXIX t., 544 psl.; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940*, 282-283 psl.

³⁸³ R. KRASAUSKAS, *Nekaltai Pradėtosios Švenčiausios Mergelės Marijos seserų kongregacija*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XX t., 544 psl. Pagal jį Lietuvoje veikė 18 skyrių ir turėjo 172 seseris, o pagal *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940*, 284-287 psl. turėjo 15 namų su 144 seserim. Iš viso *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940* kas liečia seseris labai

Elzbietietės (savo motiniško namo Lietuvoje dar neturėjo) — 4 misijas su 11 seserų ³⁸⁴.

Pranciškonės su motinišku namu Padvariuose — 2 misijas su 31 seserim ³⁸⁵.

Visuomenės seserys su vieninteliu vienuolynu Kretingoje turėjo 30 seserų ³⁸⁶.

Čia neįtrauktos slaptos moterų vienuolijos ir daugelyje parapijų vyskupų patvirtintos bendrai gyvenančių moterų draugijos, kurių skaičius būtų gal didesnis už vienuolynuose esančias seseris.

Vyrų ir moterų vienuolijos atsikūrė ir lenkų okupuotoje Lietuvoje — Vilniaus arkivyskupijoje. Ten 1939 m. veikė 9 vyrų vienuolijos, kurios turėjo 24 vienuolynus su 244 vienuoliais ir 19 moterų vienuolijų, kurios turėjo 59 vienuolynus ar misijas su 578 seserimis ³⁸⁷. Jos visos kaip ir Nepriklausomos Lietuvos vienuolijos buvo komunistų panaikintos.

2. LIETUVIAI VIENUOLIAI LAISVAME PASAULYJE

JAV iš vyrų vienuolijų ³⁸⁸ pirmiausia (1913 m.) įsikūrė *marijonai*. Dabar lietuvių marijonų provincija turi 9 vienuolynus ³⁸⁹

neaiškus ir klaidinantis, tiek seserų vienuolynų ar misijų atžvilgiu. Pavyzdžiui, jis neduoda seserų sąrašo, o tik viršininkių vardus ir po jų seserų skaičių. Taip ir neaišku ar į tą skaičių įeina ir viršininkės, ar jos į tą skaičių neįtrauktos. Aš skaičiau, kad viršininkės į nurodyta skaičių įtrauktos.

³⁸⁴ *Elzbietietės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, V t., 498 psl.; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940*, 287 psl.

³⁸⁵ V. GIDŽIŪNAS, *Pranciškonės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXIII t., 427 ir sek. psl.; *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae Lituaniae pro anno 1940*, 288 psl.

³⁸⁶ V. GIDŽIŪNAS, *Visuomenės seserys*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXXIV t., 335 psl.

³⁸⁷ Ši statistika sudaryta remiantis *Catalogus ecclesiarum et cleri archidioecesis Vilnensis pro anno Domini 1939*.

³⁸⁸ JAV veikiančių vienuolijų smulkiau neaprašau, nes tai padarė A. K. MATULAITIS. Jo studija: *Lietuvių vienuolijų įnašas mūsų išeivijai*, žr. *L. K. M. Akademijos Suvažiavimo Darbai*, V t., Roma 1964, 429-450 psl.

³⁸⁹ J. VAIŠNORA, *Marijonai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XVII t., 383 psl.; P. GARŠVA, *Negestanti šviesa*, (*Marijonų veikla Amerikoje*), Chicago, 111., 1964, 59 ir sek. psl.

ir 71 vienuolį³⁹⁰. Ši provincija davė pradžią Argentinos lietuvių marijonų provincijai, kuri ten turi 2 namus³⁹¹.

Pranciškonai JAV pradėjo kurtis 1941 m. Dabar jų kusto-dija turi 4 vienuolynus JAV ir 2 Kanadoje³⁹²; jai priklauso 70 pranciškonų³⁹³.

Jėzuitai JAV lietuvių parapijose vedė misijas nuo 1931 m., bet pirmą vienuolyną įkūrė tik 1948. Dabar jie turi antrą vienuolyną Kanadoje ir porą misijų Pietų Amerikoje: Uru-gajuje ir Brazilijoje³⁹⁴. Lietuviškam vienetui priklauso 35 vienuoliai³⁹⁵.

Laisvame pasaulyje dabar veikia trys organizuotos lietuviškos vienuolijos, turinčios 21 vienuolyną ir 176 vienuolius. Pas svetimtaučius mums žinomų vienuolių yra 91³⁹⁶, dėl to dabar apytikriai yra 267 vienuoliai lietuviai.

Moterų vienuolijos JAV yra 4: *kazimierietės*, turinčios misiją Argentinoje, šiuo metu turi 504 seseris³⁹⁷.

³⁹⁰ Ši statistika sudaryta remiantis *Elenchus sacerdotum lituanorum in variis statibus pro anno Domini 1966*. Pagal J. VAIŠNORĄ marijonų JAV provincija 1957 m. turėjo 96 narius, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XVII t., 361 psl.

³⁹¹ J. VAIŠNORA, ten pat, 361 psl.

³⁹² V. GIDŽIŪNAS, *Pranciškonai*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXII t., 424 psl.

³⁹³ *Catalogus Custodiae Lithuaniae S. Casimiri Ordinis Fratrum Minorum*, Kennebunkport, Me., 1960 ir betarpiškos žinios.

³⁹⁴ *Lietuvos jėzuitai*, 43 ir sek. psl.

³⁹⁵ Vienuolių statistika sudaryta remiantis *Elenchus sacerdotum lituanorum in variis statibus pro anno D. 1966*.

³⁹⁶ Ten pat.

³⁹⁷ V. GIDŽIŪNAS, *Kazimierietės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XI t., 286-288 psl.; J. KONČIUS, *Šv. Kazimiero seserų kongregacija (1907-1932)*, Mount Carmel, Pa., 1932; K. BURTON, *Lily and Sword and Crown. The History of the Congregation of the Sisters of St. Casimir (1907-1957)*, Chicago, 111; A. KUČAS, *Kun. Antanas Staniukynas (Kazimieriečių steigėjo gyvenimas)*, Roma 1965.

Pranciškietės, turinčios misiją Brazilijoje, dabar turi 295 nares³⁹⁸.

Nukryžiuotojo Jėzaus seserys turi 120 vienuolių³⁹⁹.

Nekalto Pradėjimo seserys — 52⁴⁰⁰.

Taip suglaustai, kiek šiuo metu buvo įmanoma, nušvietėme vyrų ir moterų vienuolių augimą Didžiojoje Lietuvos kunigai-kštijoje ir jų sunaikinimą Lietuvai patekus rusų vergijon, jų atsikūrimą Nepriklausomoje Lietuvoje ir sunaikinimą, Rusijos komunistams užgrobus Lietuvą, bei jų atžalas laisvame pasaulyje. Šis aprašymas yra per trumpas ir skubotai paruoštas, dėl to jis nėra nei pilnas, nei tikslus. Kad būtų tikslus, reikėtų po ranka turėti kritiškai parašytas mūsų vienuolių monografijas. Deja, tokių neturime. Pats autorius žino ir nujaučia, kad jo straipsnyje bus galima rasti klaidų ir netikslumų. Nežiūrint to, jis bus naudingas informacijai apie Lietuvos vienuolijas, apie kurias tiek mažai težinome. Istorikai savo studijose galės netikslumus ir klaidas pataisyti ir savo surinktomis šaltinių žiniomis šį aprašymą praplėsti.

Dr. VIKTORAS GIDŽIŪNAS, O. F. M.

Brooklyn, N. Y.

---

³⁹⁸ M. ALOYZA ir V. GIDŽIŪNAS, *Pranciškietės*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XXIII t., 416-418 psl. : *Šv. Pranciškaus seserų vienuolyno istorija 1922-1947*.

³⁹⁹ V. GIDŽIŪNAS, *Nukryžiuotojo Jėzaus seserų kongregacija*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XX t., 476 ir sek. psl. ; S. SUŽIEDĖLIS, *Jėzaus Nukryžiuotojo Seserų Kongregacija*, Brockton, Mass., 1950.

⁴⁰⁰ R. KRASAUSKAS, *Nekaltai Pradėtosios Švenčiausios Mergelės Marijos seserų kongregacija*, žr. *Lietuvių Enciklopedija*, XX t., 544 psl.

RELIGIOUS ORDERS AND CONGREGATIONS IN LITHUANIA

by

Dr. VIKTORAS GIDŽIŪNAS, O. F. M.

(Summary)

This historical outline deals with all the monastic religious Orders and Congregations which have flourished in Lithuania from pagan antiquity to the present with the inclusion of those now thriving in the United States of America. It is presented as a statistical survey, indicating in their historical setting the numerical strength of religious orders and the number of their religious houses, monasteries and convents.

According to the sources the first religious men began to arrive in Lithuania as early as the thirteenth century. The first arrivals were: the Franciscan Friars, the Dominicans and the Knights of the Teutonic Order. At first there were no permanent religious settlements. It was only in the fourteenth century (1312-1323) that the first religious houses in Lithuania were established. At that time three religious orders were active in Lithuania: the Franciscans, the Dominicans and the Augustinian Canons Regular. The close of the fourteenth century saw 9 monasteries and ca. 100 religious. In the fifteenth 4 new religious orders became established: the Benedictines, the Augustinians, the Brown Franciscans and the Basilians of the Oriental rite. The Dominicans having withdrawn from Lithuania, there were six religious orders left with 18 monasteries and 150 religious. In the sixteenth century the Dominicans returned, and 2 new religious orders established themselves: the Carmelites of the strict observance and the Society of Jesus. Hence, at the end of the sixteenth century there were 9 religious orders with 36 religious houses and ca. 500 religious. In the seventeenth century 11 new religious orders were established: the reformed-discalced Carmelites, the Congregation of St. Bartholomew, the Bonifratres, the Lateran Canons, the Cistercians, the Camaldolites,

the Carthusians, the Vincentians (in Lithuania known as the Missionaries), the Piarist Fathers (or Piarist Order), the Paulists and the Trinitarians. The religious orders amounted then to 20 with 201 religious houses and ca. 3000 religious.

The religious-monastic life was still vigorous in the eighteenth century, although steps had already been taken to suppress it. This century saw 3 additional new religious orders arrive on the scene: the Society of St. Roch, the Marians and the Reformed Franciscans. The orders then numbered 23, with 329 monasteries and ca. 3500 religious. Efforts to stifle all religious life continued during the nineteenth century. The Society of Jesus had been banned at the end of the eighteenth century (1773). Piecemeal closing of all monasteries and religious houses began right after Lithuania fell prey to the Czarist imperialism. After 1864 only 3 religious orders of men were left with 3 religious houses: the Conventuals in Gardinas, the Marians in Marijampolė and the Franciscans in Kretinga.

The situation improved when in 1918 Lithuania emerged as a sovereign and independent nation. With the advent of freedom, 4 religious orders, which had earlier been active but had been suppressed, were forthwith re-established; the Marians, the Franciscans, the Jesuits and the Dominicans. The Capuchins and the Salesians were new additions. Hence, by 1940 there were in Lithuania 6 religious orders with 30 monasteries and 440 religious. Then Soviet Russia, having invaded and subjugated Lithuania in 1940, disbanded all religious associations and seized their religious houses.

Religious life having been banned in Lithuania, the Lithuanian religious became established in the United States of America. The Marianists were the first among the male religious orders to take root in the New World (1913). They now possess 9 houses in the States and 2 in Argentina, the number of religious being 71. The Franciscans began settling down in America 1941. At present their Custody of St. Casimir comprises 4 religious houses in the States and 2 in Canada with 70 religious. The Jesuits established their first residence in the States in 1948. At present they possess one house in each of the following countries: the United States of America, Canada, Uruguay and Brazil. There are 35 religious in their 4 religious houses. At present there are in the free world 3 Lithuanian religious orders, 21 religious houses and 176 religious. In addition to this there are, as far as we know, 91 Lithuanian religious living in non-Lithuanian religious communities. The total number of Lithuanian religious is therefore 267.

Beside the religious orders of men there have been active in Lithuania since the fifteenth century various orders, congregations and associations of religious women. The Franciscan (Bernardine) nuns were the first ones to appear on the scene (1494). In the sixteenth century the Benedictine nuns became established. At

the close of the century there were 2 women religious orders, 5 convents and ca. 80 nuns. In the sixteenth century 6 new religious orders of women became established ; i. e., the Nuns of St. Brigitte, the Dominicans, the Carmelites, the Nuns of St. Catharine, the Sisters of the Visitation and the Basilians. Thus at the close of the century there were 8 women religious orders with 33 convents and 490 religious. In the eighteenth century 3 new religious orders appeared in Lithuania : the Cistercian Nuns, the Sisters of the Marian Life and the Sisters of Charity. By the close of the century there were 11 religious orders with 57 convents and nearly 700 nuns. In the nineteenth century the Czarist regime banned all religious orders but 3 and permitted 3 convents only to remain open, namely, one for each of the following orders : the Bernardine nuns in Slonim, the Nuns of St. Brigitte in Gardinas and the Nuns of St. Catharine in Krakės.

Lithuania's national independence permitted the revival of defunct and the establishment of new religious orders of women. The Benedictine nuns and the Sisters of St. Catharine, who had formerly thrived but had been suppressed, were revived and re-organized. New congregations of sisters were founded ; namely, the Sisters of St. Casimir, the Sisters of the Sacred Heart, the Nuns of the Immaculate Conception, the Franciscan Sisters, the Congregation of St. Elizabeth, and the Congregation of Social Workers. In 1940 there were in all 8 religious orders of women (not counting some short — lived (clandestine) congregations and the Sisters of the Holy Cross). They had 67 convents or mission stations with 685 religious.

At present there are 5 congregations of nuns in the States and in South America : the Sisters of St. Casimir, with ca. 500 religious, and a mission in Argentina ; the Franciscan Sisters, with ca. 300 religious and a mission in Brazil ; the Sisters of Jesus Crucified — ca. 150 religious ; the Sisters of the Immaculate Conception — ca. 60 religious and the Benedictines — 5 religious.

Brooklyn, N. Y.

DR. KASYS BIRNUS
ARCHIVAS